

Vətəndaşın **BÜDCƏ BƏLƏDÇİSİ**

Ş u ş a

2023

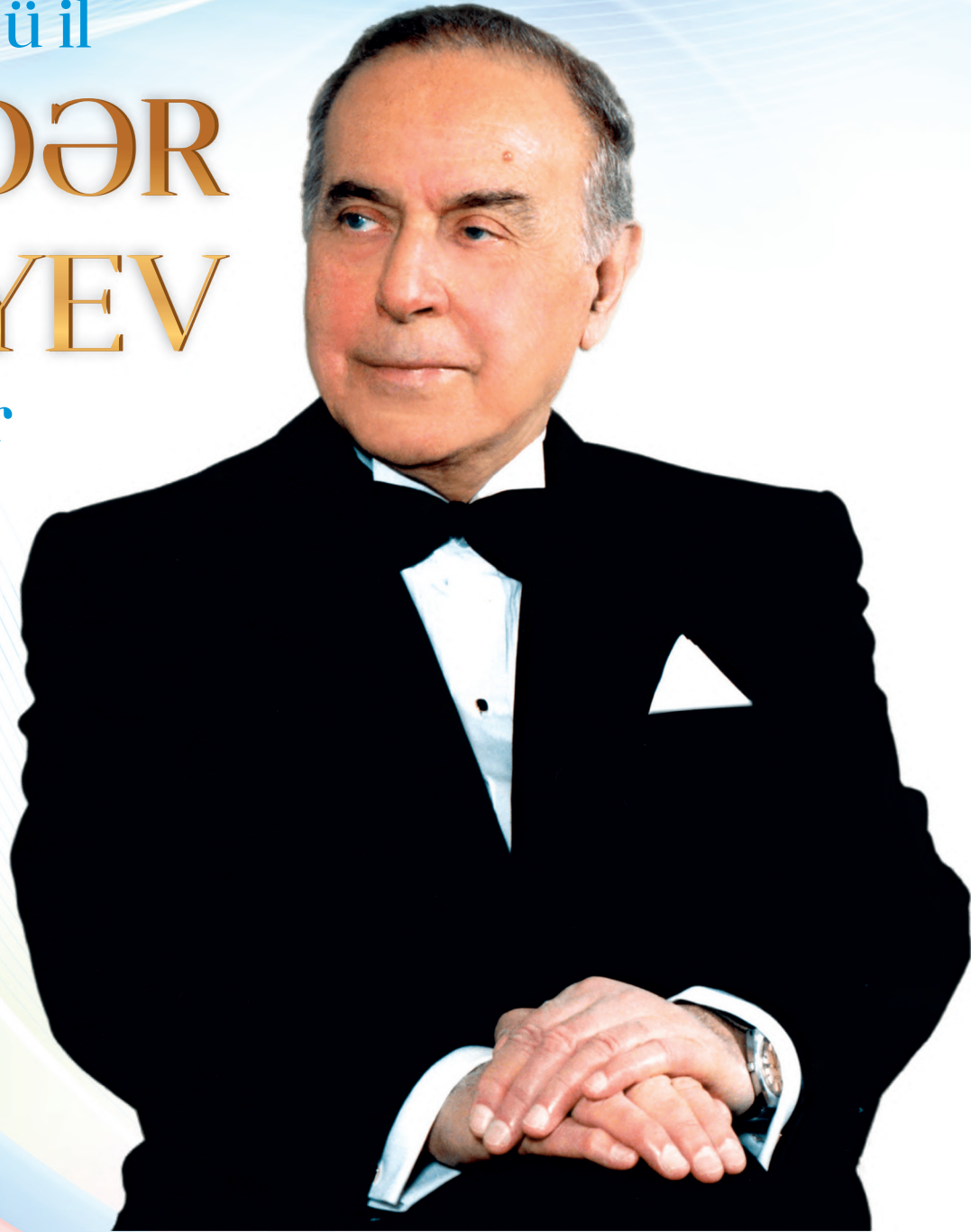

100

2023-cü il

HEYDƏR
ƏLİYEV

ilidir

Müstəqil Azərbaycan
Ulu Öndərin indiki və gələcək nəsillərə
əmanəti, onun zəngin və çoxşaxəli irsi isə xalqımızın
milli sərvətidir. Bu müqəddəs mirası qoruyub saxlamaq
hər bir azərbaycanlının şərəfli vəzifəsidir.

VƏTƏNDAŞIN BÜDCƏ BƏLƏDÇİSİ

BÜDCƏMİZ

Hər bir vətəndaş özünün və ailəsinin zəruri ehtiyaclarını qarşılamaq üçün qazandığı gəlirləri hesabına budcəsini formalaşdırır. Dövlət də bir ailədir, öz ailəsinin uzvu olan vətəndaşların sosial rifahını, normal yaşayışını təmin etmək məqsədilə, habelə siyasi, iqtisadi, sosial və s. vəzifələrini yerinə yetirmək üçün gəlir mənbələrini səfərbər edərək onları təyinatı üzrə müxtəlif istiqamətlərə yönəldir. Bunun üçün dövlət hər il öz budcəsini hazırlayır və onun əsasında öhdəliklərini icra edir.

“Vətəndaşın Budcə Bələdcisi” kitabı ilə novbəti dəfə Sizin görüşünüzlə gəlmişik. Həmişə olduğu kimi bu dəfə də Sizin həyatınızda birbaşa rolunu oynayan dövlət budcəsinin icinə acmağa, mürəkkəb və əksər hallarda sadə vətəndaş üçün anlaşılmayan rəqəmlərin məqsədini, əhəmiyyətini, təyinatını sadə dillə izah etməyə çalışmışıq. Elə bu məqsədlə kitabda vizual izahlara üstünlük verilib. Bələdcinin builki buraxılışında 2023-cü ildə hökumətin hansı addımlar atacağını, hansı iqtisadi və maliyyə yeniliklərinin baş verəcəyini, gəlir və xərclərimizin nə qədər olacağını, gəlirlərimizin hara xərclənəcəyini və bu xərclərin ölkəmiz üçün hansı əhəmiyyət daşıyacağını görmək mümkün olacaq.

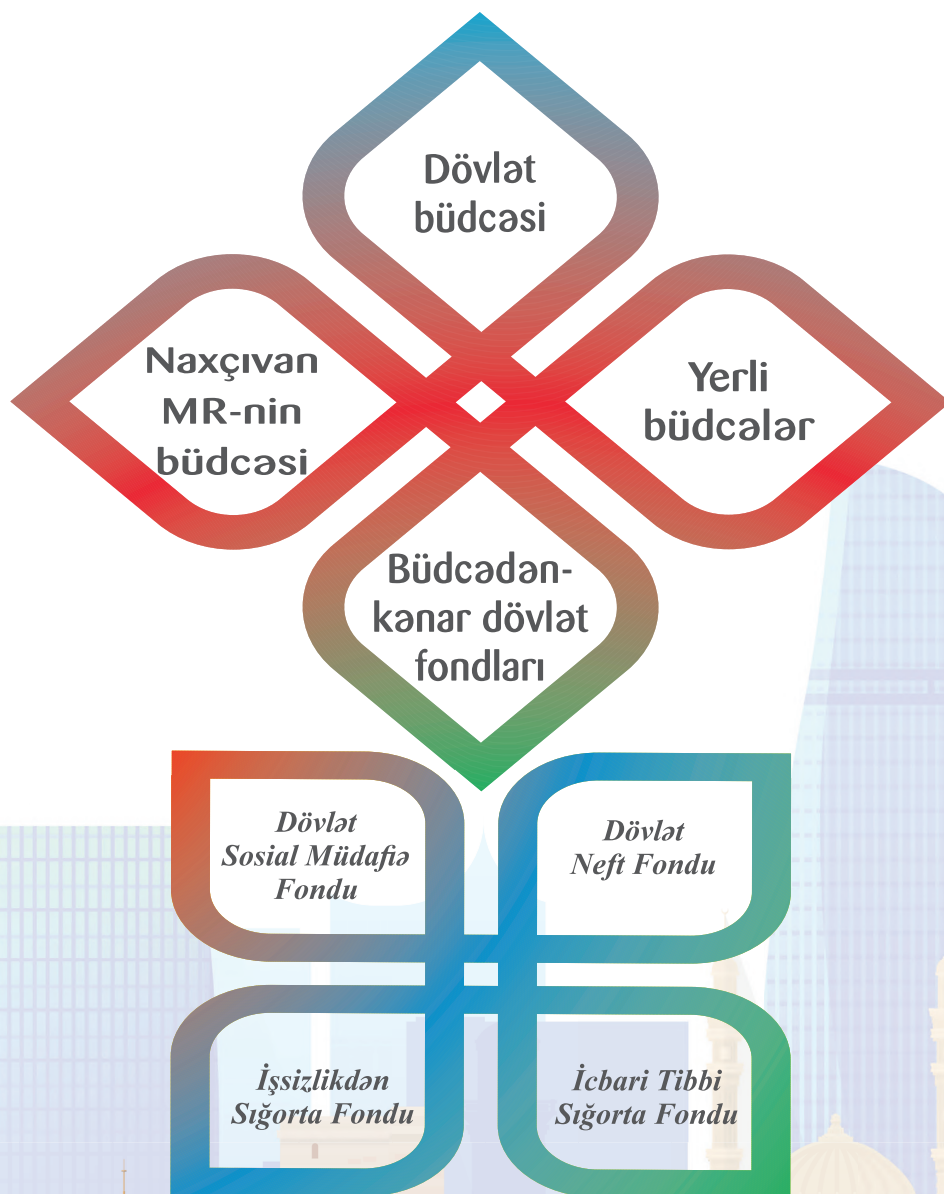
2023-cü ilin dövlət budcəsi dünyada mövcud olan geosiyasi gərginlik fonunda yaranmış yeni iqtisadi çağırışlara və Böyük Qayıdışın tələblərindən ortaya çıxan reallıqlara əsaslanır. Bu siyasətə uyğun olaraq, novbəti ildə işğaldan azad olunmuş ərazilərin minalardan təmizlənməsi, zəruri infrastrukturun yaradılması işlərinin daha da sürətləndirilməsi, şəhər və rayonlarımızın bərpası, “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” konsepsiyaları əsasında yaşayış və qeyri-yaşayış komplekslərinin inşasının genişləndirilməsi əsas prioritetlərdən biridir. Ordumuzun müdafiə qabiliyyətinin daha da möhkəmləndirilməsi, dövlət sərhəd xətlərinin bərpası və qorunması, regionda baş verən geosiyasi proseslərin fonunda dövlətin milli təhlükəsizlik tədbirlərinin təmin edilməsi budcənin xərc prioritetləri sırasındadır.

Dövlət siyasətinin mərkəzində vətəndaşların layiqli və keyfiyyətli həyat şəraiti dayanır. Bu sosial hədəf 2023-cü ilin budcə siyasətində də əsas yer tutur. Bu məqsədlə əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, xüsusilə həssas əhali qruplarının muavinət və təqaüdlərinin, pensiya və digər sosial ödənişlərinin, maaşların artırılması budcə xərclərində xüsusi paya malik olacaq.

Novbəti ildə qeyri-neft sektorunun inkişafı və sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi, kənd təsərrüfatına dövlət dəstəyinin artırılması, o cümlədən subsidiyalarla bağlı maliyyələşmənin artırılması nəzərdə tutulub. Bununla yanaşı, dövlət proqramlarının, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyi üzrə tədbirlərin, nəqliyyat, kommunal, meliorasiya, sənaye, energetika və digər sahələr üzrə infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün 2023-cü ilin dövlət budcəsində aidiyyəti üzrə vəsaitlər nəzərdə tutulub.

ÖLKƏMİZİN BÜDCƏ SİSTEMİ

BÜDCƏ NECƏ VƏ NƏ VAXT TƏRTİB OLUNUR?

YANVAR

2023

Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə növbəti il və sonrakı üç il üçün dövlət büdcəsinin layihəsinin tərtibi prosesinə başlanılır. (Bu prosesdə aidiyyəti orqanlara - Maliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi, Dövlət Statistika Komitəsi, rayon və şəhər icra hakimiyyəti orqanlarına və digər dövlət orqanlarına müvafiq tapşırıqlar verilir.)

APREL

2023

İqtisadiyyat Nazirliyi ölkənin ortamüddətli iqtisadi və sosial inkişaf proqnozlarını hazırlayır. Maliyyə Nazirliyi dövlət və icmal büdcələrin ilkin ortamüddətli proqnozunu tərtib edir. Hazırlanmış sənədlər Maliyyə və İqtisadiyyat nazirlikləri tərəfindən Nazirlər Kabinetinə təqdim edilir.

MAY

2023

Maliyyə Nazirliyi büdcə layihəsini və sonrakı üç il üçün icmal büdcə göstəricilərinin tərtibinə dair təlimat məktubunu may ayının 1-nə kimi büdcənin tərtibi prosesində iştirak edən təşkilatlara göndərir.

İYUN-İYUL

2023

İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən həmin ilin altı ayının faktiki nəticələri nəzərə alınmaqla növbəti il üzrə və ortamüddətli makroiqtisadi göstəricilər, habelə sosial, iqtisadi və investisiya proqramları dəqiqləşdirilir. Maliyyə Nazirliyi isə dəqiqləşdirilmiş proqnoz və hazırlanmış proqramlara əsasən dövlət büdcəsinin layihəsində gəlirləri və xərcləri yenidən hesablayır.

Dövlət büdcəsinin gəlirlərini təmin edən orqanlar və büdcədən maliyyələşən və maliyyə yardımı alan təşkilatlar təlimat məktubuna uyğun olaraq hazırlanmış büdcə layihəsini Maliyyə Nazirliyinə təqdim edirlər.

SENTYABR

2023

Dəqiqləşdirilmiş göstəricilər dövlət büdcəsindən maliyyələşən və maliyyə yardımı alan təşkilatlarla razılaşdırılır və müvafiq qaydada rəsmiləşdirilir. Maliyyə Nazirliyi dövlət büdcəsinin və icmal büdcənin layihəsini və sonrakı üç il üçün icmal büdcənin göstəricilərini Nazirlər Kabinetinə və Hesablama Palatasına təqdim edir.

Nazirlər Kabineti büdcə sənədlərini Prezidentə təqdim edir.

OKTYABR

2023

Büdcə layihəsi oktyabr ayının 15-dən gec olmayaraq Prezident tərəfindən Milli Məclisin müzakirəsinə təqdim edilir.

NOYABR-DEKABR

2023

Dövlət büdcəsinin və icmal büdcənin layihələri parlamentin komitələrində və plenar iclaslarda müzakirə edilərək qəbul olunur.

DEKABR

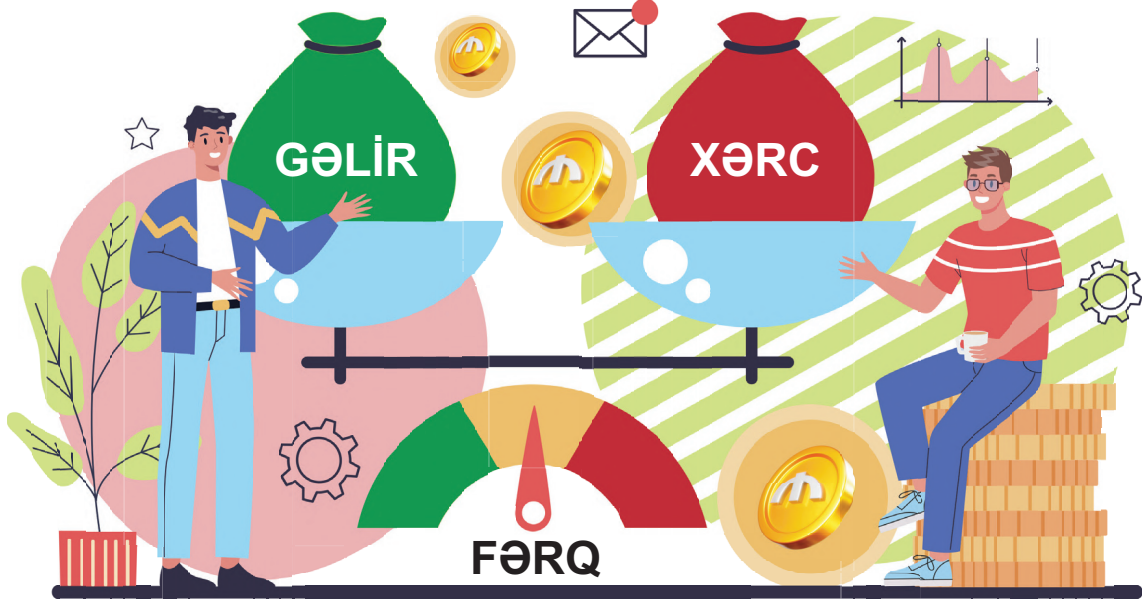
2023

Büdcə layihəsi haqqında qanun dövlət başçısı tərəfindən imzalanaraq qüvvəyə minir.

DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN STRUKTURU

Azərbaycanda büdcə prosesi ölkə Konstitusiyası, “Büdcə sistemi haqqında” Qanun, “Vergi Məcəlləsi”, “Gömrük məəcəlləsi”, “Dövlət büdcəsinin tərtibi və icrası qaydaları”, “Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin, o cümlədən dövlət büdcəsinin qeyri-neft gəlirlərinin və dövlət büdcəsinin neft gəlirlərinin proqnozlaşdırılması Qaydası”, “Ortamüddətli xərclər çərçivəsinin hazırlanması Qaydası” və digər normativ-hüquqi aktlar vasitəsi ilə tənzimlənir və həmin sənədlərə uyğun olaraq həyata keçirilir.

GƏLİRLƏR

MƏRKƏZLƏŞDİRİLMİŞ

GƏLİRLƏR

Vergi
daxilolmaları

Gömrük
daxilolmaları

Dövlət Neft Fondundan
transfertlər

Büdcə təşkilatlarının ödənişli
xidmətlərindən daxilolmalar

Sair gəlirlər

YERLİ

GƏLİRLƏR

Ayrı-ayrı şəhər və rayonlar
üzrə vergi və rüsumlardan
daxilolmalar

Büdcənin gəlirləri necə formalaşır?

Dövlət öz gəlirlərini və xərclərini tarazlaşdırmaq yolu ilə büdcəsini formalaşdırır.

Əgər gəlirlər qarşıya qoyulmuş məsələlərin maliyyə təminatına imkan verirsə, onu təsdiq edir.

Yox, əgər xərclər gəlirləri üstələyərsə, onda bir sıra xərcləri ixtisar etməyə, hətta xərclərin müəyyən hissəsini növbəti illərə keçirməyə, bu da bəs etmədikdə xərclərin gəlirlə örtülməyən hissəsinin, yəni kəsinin bağlanması üçün maliyyəşədmə mənbələri axtarmağa məcbur olur.

GƏLİRLƏR

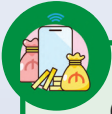
Büdcə gəlirlərinin formalaşma mənbələri

Dövlət büdcəsinin gəlirləri bir neçə mənbələrdən formalaşır. Bura vergilər, rüsumlar və sair gəlirlər aiddir.

VERGİLƏR

Fiziki şəxslərin gəlir vergisi, hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi, əlavə dəyər vergisi, torpaq və əmlak vergiləri, aksiz vergisi, mədəni vergisi və yol vergisi daxildir.

RÜSUMLAR

Gömrük və dövlət rüsumları daxildir.

SAİR GƏLİRLƏR

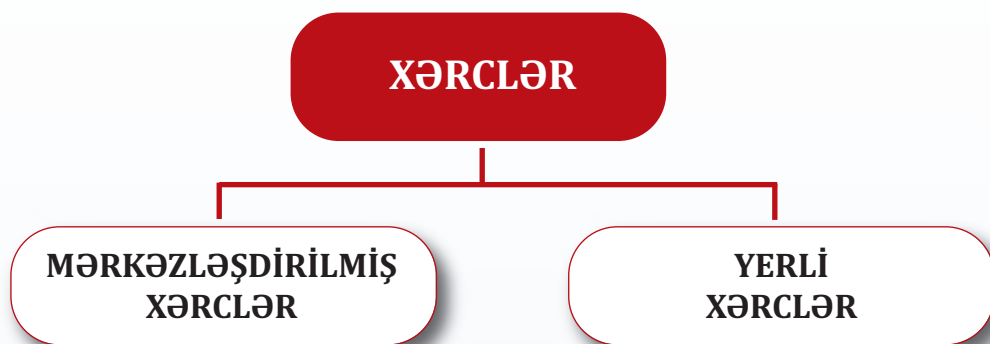
Dövlət mülkiyyətində olan əmlakın icarəyə verilməsindən, büdcə təşkilatlarının ödənişli xidmətlərindən, səhmlərində dövlət payı olan müəssisələrdən alınan dividendlər, cərimələr, büdcədən verilmiş kreditlər üzrə daxilolmalar aiddir.

Büdcələrarası transfertlər

Dövlət büdcəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə, yerli büdcələrə, büdcədənkənar dövlət fondlarına, məqsədli büdcə fondlarına, büdcədənkənar dövlət fondlarından və məqsədli büdcə fondlarından dövlət büdcəsinə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə və yerli büdcələrə əvəzsiz verilən (köçürülən) maliyyə vəsaitidir (Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə, dövlət büdcəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının, Dövlət Sosial Müdafiə və İşsizlikdən Sığorta Fondlarının büdcələrinə).

Büdcə xərcləri

Büdcə xərcləri məqsədindən asılı olaraq **funksional**, **iqtisadi** və **inzibati** prinsiplər əsasında qruplaşdırılır. Bu qruplaşma **büdcə təsnifatı** adlanır. Məsələn üçün funksional təsnifat üzrə büdcə xərcləri aşağıdakı kimi qruplaşdırılır:

Büdcə xərcləri

Büdcə xərcləri

İNZİBATİ BÖLGÜ

Büdcənin gəlir və xərcləri arasındakı fərq

BALANSLI BÜDCƏ

Büdcənin gəlirləri onun xərcləri ilə eyni olduqda – *balanslaşdırılmış büdcə* adlanır.

BÜDCƏ KƏSİRİ

Büdcənin gəlirləri onun xərclərindən az olduqda – *büdcə kəsiri* və ya *büdcə defisiti* adlanır.

BÜDCƏ ARTIQLIĞI

Büdcənin gəlirləri onun xərclərini üstələdikdə – *büdcə artıqlığı* və ya *büdcə profisiti* adlanır.

YOLA SALDIĞIMIZ İLİN DÖVLƏT BÜDCƏSİNƏ BAXIŞ

Azərbaycan iqtisadiyyatı 2022-ci ildə möhkəm təməllər üzərində öz inkişaf dinamikasını davam etdirib. Yola saldıığımız ilin on bir ayında maliyyə-fiskal potensialının güclənməsi dövlət büdcəsinin gəlirlərinin artmasına və əhəmiyyətli həcmdə profisitın yaranmasına səbəb olub. Nəticədə yeni çağırışlar fonunda dövlət büdcəsinin gəlir və xərclərinə yenidən baxılması zərurəti meydana çıxıb. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa və yenidənqurma işlərinin genişlənməsi, Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində ilk “ağıllı kənd”də məskunlaşmanın və Böyük Qayıdışın başlanması, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda iqtisadiyyata reintegrasiya proseslərinin sürətlənməsi, Ermənistanla dövlət sərhədində yeni sərhəd və hərbi infrastrukturların yaradılması və ölkənin müdafiə qabiliyyətinin daha da gücləndirilməsi və s. tədbirlərin maliyyələşdirilməsi üçün büdcədə dəyişikliklər aparılıb.

Dəyişiklik nəticəsində həmçinin əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması üçün dəstək tədbirlərinin davam etdirilməsi, mühüm sosial-iqtisadi ehtiyacların yerinə yetirilməsi məqsədilə dövlət büdcəsindən əlavə vəsaitlərin ayrılması təmin edilib.

Yola saldıığımız ilin on bir ayında iqtisadiyyatın real həcmi böyüyüb. Ölkədə **121,4 milyard manat** həcmində ümumi daxili məhsul istehsal olunub. Bu da əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə real artım 4,8 faiz çoxdur.

Qlobal səviyyədə, xüsusən əmtəə bazarlarında müşahidə olunan qiymət artımları Azərbaycan iqtisadiyyatına da təsirsiz ötürməmişdir. Belə ki, inflyasiya ən-ənəvi səviyələrdən yüksək olmuş, 2022-ci ilin noyabr ayında 13,8 faizə çatmışdır.

İqtisadi inkişafda əsas ağırlığı qeyri-neft sektorunun payı əhəmiyyətli dərəcədə artıb. Belə ki, neft-qaz sektorunda əlavə dəyər 2,4 faiz azaldığı halda, qeyri neft-qaz sektorunda 9,2 faiz artım əldə olunub. Bu dövrdə əhalinin gəlirlərində ötən ilin eyni dövrünə nəzərən əhəmiyyətli artım (20,5 faiz) qeydə alınıb. Adambaşına düşən ÜDM-nin məbləği **12,1 min manata** bərabər olub.

İlin on bir ayı ərzində baş vermiş müsbət makroiqtisadi göstəricilər dövlət büdcəsinin gəlirlərində də müşahidə edilib. Belə ki, həmin dövrdə büdcənin gəlirləri proqnozu **2 milyard 93,3 milyon manat** üstələyərək **29 milyard manata** çatıb. Bu isə 2021-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 27,5 faiz çoxdur.

Dövlət büdcəsinin xərcləri də əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 16,4 faiz çox olmaqla **26 milyard manat** təşkil edib. Dövlət büdcəsi xərclərinin əsas prioritet istiqamətləri sırasında işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpa və yenidən qurulması işlərinin genişləndirilməsi, ölkənin müdafiə qabiliyyətinin və əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafının artırılması kimi başlıca tədbirlərin maliyyələşdirilməsi mühüm yer tutur.

Sosialyönlü xərclər dövlət büdcəsinin faktiki xərclərinin 39,5 faizinə bərabər olub. Bu istiqamətə **10 milyard 250 milyon manat** (əvvəlki illə müqayisədə **1 milyard 17 milyon manat** çox) yönəldilib.

Baş çatmış 11 ay ərzində dövlət büdcəsinin profisiti ötən ilin eyni dövrü üzrə göstəricidən **2,6 milyard manat** çox olmaqla **3 milyard manata** bərabər olub.

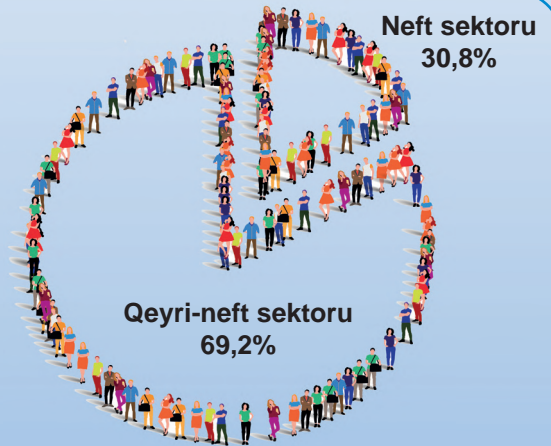

2023-CÜ İLİN MAKROİQTİSADI PROQNOZLARI NƏ VƏD EDİR?

İqtisadiyyatın diversifikasiyasının genişləndirilməsi növbəti illərdə də əsas strateji iqtisadi prioritetlərdən biri olacaq. İqtisadi artımın əsas hərəkətverici qüvvəsinin neft sektorundan qeyri-neft/qaz sektoruna transformasiya olunması sayəsində dövlət büdcəsində qeyri-neft gəlirlərinin payının davamlı artımına nail olunacağı gözlənilir. 2023-cü ildə ÜDM-nin tərkibində qeyri-neft/qaz sektorunun payının 69,2 faizə, neft/qaz sektorunun payının isə 30,8 faizə bərabər olacağı proqnozlaşdırılır.

ÜDM-də neft və qeyri-neft sektorunun payı

Makroiqtisadi proqnoz göstəricilərinə əsasən, 2023-cü ildə ölkədə ÜDM-nin real artımı 2,7 faiz olmaqla 106 milyard manat olacaq. 2022-ci ildə qeyri-neft ÜDM-si 7,3 faiz artaraq 67,1 milyard manata, 2023-cü ildə isə 73,3 milyard manata çatacaq.

İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən ortaillik inflyasiya 6,9 faiz səviyyəsində proqnozlaşdırılır. Makroiqtisadi sabitliyin qorunması məqsədilə milli valyutanın mübadilə məzənnəsinin sabit qalması dəstəklənəcək. İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən təqdim olunmuş makroiqtisadi proqnozlarda 2023-cü il üzrə manatın ABŞ dollarına qarşı məzənnəsi 1,7 manat səviyyəsində götürülüb.

İnflyasiya səviyyəsinin tənzimlənməsi əhalinin sosial rifah göstəricilərinə də müsbət təsir göstərəcəkdir. Növbəti ildə əhalinin gəlirlərinin **73,7 milyard manata**, xərclərinin isə **71,4 milyard manata** qədər yüksəlməsi gözlənilir.

2023-cü ildə əsas neft-qaz kontraktları çərçivəsində investisiya qoyuluşlarının azalma fazasında olması nəzərə alınmaqla, əsas kapitalla investisiyalar da 3,3 faiz artım olacağı, o cümlədən qeyri-neft/qaz sektoru üzrə əsas kapitalla investisiyaların 5,8 faiz artacağı proqnozlaşdırılır.

“Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın reallaşdırılması, işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpa və ölkə iqtisadiyyatına reintegrasiyası, yeni beynəlxalq və regional nəqliyyat-logistika dəhlizləri, habelə iqtisadi və struktur-institusional islahatlar cari və növbəti illərdə ölkə iqtisadiyyatının inkişafına böyük təkan verəcəkdir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında infrastrukturun yenidən qurulması, digər abadlıq-quruculuq işlərinin həyata keçirilməsi sayəsində bölgənin Azərbaycan iqtisadiyyatına reintegrasiyası təmin olunacaq ki, bu da öz növbəsində iqtisadiyyatın bir çox sektorlarının inkişafı üçün yeni imkanlar yaradacaqdır. Digər tərəfdən, həmin bölgədə kommunikasiyaların açılması regionda sülhün, təhlükəsizliyin, rifahın və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın əsasını qoyacaqdır.

2023-CÜ İLİN İCMAL BÜDCƏSİ

GƏLİRLƏR

33 milyard 26 milyon manat

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 3 milyard 635 milyon manat və ya 9,9 faiz azdır.

37 milyard 969 milyon manat

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 2 milyard 428 milyon manat və ya 6,8 faiz çoxdur.

XƏRCLƏR

DÖVLƏT NEFT FONDU

Dövlət Neft Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin gəlirləri **8 milyard 990,9 milyon manat** nəzərdə tutulur.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 6 milyard 798,2 milyon manat və ya 43,1 faiz azdır.

Dövlət Neft Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin xərcləri **11 milyard 355,2 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 207,9 milyon manat və ya 1,8 faiz azdır.

Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin yuxarı həddi **11 milyard 280 milyon manata** bərabərdir.

NAXÇIVAN MUXTAR RESPUBLİKASININ BÜDCƏSİ

Naxçıvan Muxtar Respublikasının 2023-cü il üçün büdcəsinin gəlirləri **614,7 milyon manat** nəzərdə tutulur.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 8,6 milyon manat və ya 1,4 faiz çoxdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının 2023-cü il üçün büdcəsinin xərcləri **614,7 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 8,6 milyon manat və ya 1,4 faiz çoxdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə verilən dotasiya (transfertin yuxarı həddi) **482,4 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 24,8 milyon manat və ya 5,4 faiz çoxdur.

DÖVLƏT SOSIAL MÜDAFİƏ FONDU

Dövlət Sosial Müdafiəsi Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin gəlirləri **6 milyard 264 milyon manat** nəzərdə tutulur.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 657,7 milyon manat və ya 11,7 faiz çoxdur.

Dövlət Sosial Müdafiəsi Fondunun 2023-ci il üçün büdcəsinin xərcləri **6 milyard 264 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 657,7 milyon manat və ya 11,7 faiz çoxdur.

Dövlət sosial müdafiə fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün ayrılan vəsait **1 milyard 467,8 milyon manat** təşkil edəcək.

Bu, 2022-ci ilin proqnozu ilə müqayisədə 235,8 milyon manat və ya 19,1 faiz çoxdur.

İŞSİZLİKDƏN SIĞORTA FONDU

İşsizlikdən Sığorta Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin gəlirləri **212,7 milyon manat** nəzərdə tutulur.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 31,3 milyon manat və ya 17,2 faiz çoxdur.

İşsizlikdən Sığorta Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin xərcləri **212,7 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

Bu, 2022-ci illə müqayisədə 31,3 milyon manat və ya 17,2 faiz çoxdur.

İCBARİ TİBBİ SIĞORTA FONDU

İcbari Tibbi Sığorta Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin gəlirləri **2 milyard 393,2 milyon manat** nəzərdə tutulur.

İcbari Tibbi Sığorta Fondunun 2023-cü il üçün büdcəsinin xərcləri **2 milyard 393,2 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

İCMAL BÜDCƏ – “Büdcə sistemi haqqında”

Qanuna əsasən, dövlət büdcəsinin, Naxçıvan MR-nın büdcəsinin və büdcədən kənar dövlət fondlarının gəlir və xərclərini funksional və iqtisadi təsnifata uyğun paraqraflar səviyyəsində əks etdirir.

2023-cü ilin icmal büdcəsinin gəlir və xərclərində nəzərə alınmayan məbləğlər

Bir qayda olaraq, icmal büdcənin gəlir və xərclərində yuxarıda qeyd olunan məbləğlər nəzərə alınmır.

İcmal büdcənin kəsiri

2023-cü ilin icmal büdcəsinin kəsiri **4 milyard 943,6 milyon manat** təşkil edəcəkdir ki, bu da proqnozlaşdırılan ÜDM-in **4,7 faizinə** bərabər olacaqdır.

2023-CÜ İLİN DÖVLƏT BÜDCƏSİ

2023-cü ilin dövlət büdcəsi əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, ölkəmizin müdafiə qabiliyyətinin artırılması, işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası nəzərə alınmaqla hazırlanıb.

Büdcə sənədində işğaldan azad olunan ərazilərdə bərpa və yenidənqurma işlərinin aparılması, sosial-iqtisadi, enerji, kommunal, nəqliyyat infrastrukturunun yaradılması, vaxtı ilə təcavüzə məruz qalmış soydaşlarımızın Qarabağa və Zəngəzura Böyük Qayıdışının təmin edilməsi, həmin ərazilərdə işgüzar fəaliyyətin təşkili üçün maliyyə təminatını əks etdirir. Ölkəmizin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi və təhlükəsizliyin təmin edilməsi əvvəlki illərdə olduğu kimi büdcənin əsas xərc istiqamətlərindən biridir.

Büdcə tərtib edilərkən aşağıdakı mühüm sənədlərə istinad edilib:

- “Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanun layihəsi və Qanun layihəsinə dair izahat;
- 2023-cü il və növbəti üç il üçün iqtisadi və sosial inkişaf konsepsiyası və proqnoz göstəriciləri;
- 2023-cü il üçün büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri;
- 2023-cü il dövlət büdcəsinin gəlirləri və xərclərinin funksional, iqtisadi və inzibati təsnifatlar üzrə bölgüsünün paraqraflar səviyyəsində təqdimatı layihəsi;
- Dövlət borcları və dövlət zəmanəti ilə digər öhdəliklərə dair məlumat və digər sənədlər.

2023-cü il üzrə büdcə siyasətinin istiqamət və hədəfləri mövcud qlobal iqtisadi çağırışlar, eləcə də **“Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”** sənədində müəyyən edilmiş prioritetlər və onların həyata keçirilməsi üçün qarşıya qoyulmuş strateji məqsədlər nəzərə alınmaqla müəyyən edilib.

2023-cü il üçün dövlət büdcəsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 22 iyul tarixli 3378 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası” ilə qarşıya qoyulmuş vəzifələrin mərhələli şəkildə icrası, əhalinin, şəhid ailələrinin, müharibə veteranlarının sosial-müdafiəsi üzrə tədbirlərin daha da gücləndirilməsi, əməyin ödənişi sahəsində islahatların davam etdirilməsi, təhsil, elm, səhiyyə sahələrində islahatların növbəti mərhələsinin həyata keçirilməsi üçün maliyyə resursları nəzərdə tutulmuşdur.

Büdcə gəlirləri üzrə siyasətin əsas istiqamətləri

Ortamüddətli dövrdə ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunmasına, iqtisadi artım templərinin sürətlənməsinə, dövlət büdcəsinin dayanıqlığının artırılması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsinə, kapital bazarlarının inkişafına, real sektorun və sahibkarlığın maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsinə əlverişli iqtisadi mühit yaradılacaq. Bu əsasda yeni nəsil struktur və institusional islahatların həyata keçirilməsi, iqtisadi artımın dayanıqlı mənbələrinin hərəkətə gətirilməsi, milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətliliyinin, innovasiyayönümlülüyünün və maliyyə dayanıqlılığının daha da gücləndirilməsinə, ölkə iqtisadiyyatının qlobal dəyər zəncirinə səmərəli inteqrasiya olunması yolu ilə yüksək rifah cəmiyyətinin qurulmasının təmin edilməsi nəzərdə tutulur.

2023-2026-cı illər üzrə gəlir siyasətinin əsas istiqamətləri aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- Ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi və qeyri-neft sektorunun artırılması hesabına davamlı və yüksək iqtisadi artımın təmin olunması;
- İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi, habelə investisiya və kapital qoyuluşu həcmının artırılması üçün təşviq alətlərindən səmərəli istifadə;
- Əlverişli vergi-gömrük siyasətinin tətbiq olunması;
- Rəqəmsal əməliyyatların əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və vergi inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi;
- Xarici ticarət fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi;
- İdxal inflyasiyasının təsirini azaltmaq.

2023-cü il üzrə büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri

Növbəti il üzrə vergi siyasətinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- İşğaldan azad edilmiş ərazinin rezidentlərinə münasibətdə vergi güzəştlərinin müəyyən edilməsi;
- Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçıları üzrə əlavə vergi güzəştlərinin müəyyən edilməsi;
- 20 Yanvar və Vətən müharibəsi şəhidlərinin övladlarına əməkhaqqı gəliri ilə bağlı güzəştlərin verilməsi;
- Şəhid statusu verilmiş şəxsin valideynlərinin, dul arvadlarının (ərlərinin) və övladlarının hər hansı muzzdlu işdən vergi tutulmalı olan aylıq gəlirinin 800 manat məbləğində azaldılması;
- Yaşayış sahələrini satmaq öhdəliyi ilə kirayəyə vermə sahəsində fəaliyyət göstərən qurum tərəfindən yaşayış sahələrinin kirayəçilərə təqdim edilməsinin ƏDV-dən azad olunması;
- İstehsal tarixi 3 ildən və mühərrikinin həcmi 2500 kubsantimetrdən çox olmayan hibrid avtomobillərin idxalı və satışı üzrə ƏDV-dən azad olmanın əlavə 1 (bir) il artırılması;

- Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin dövlət proqramlarına uyğun olaraq 1 yanvar 2023-cü il tarixindən sonra özəlləşdirmə barədə qərar qəbul edilən dövlətə məxsus hüquqi şəxslərin özəlləşdirilmə prosesi müddətində, lakin 3 (üç) ildən çox olmayaraq əmlak və torpaq vergilərindən azad olunması;
- Nağdsız ödənişlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi məqsədilə fiziki şəxs olan istehlakçılar tərəfindən ölkə ərazisində alınan mallara görə ödənilmiş ƏDV-nin qaytarılan hissəsinə yenidən baxılması;
- Müəssisənin nizamnamə fonduna (kapitalına) pay şəklində əsas vəsaitin qoyulmasının (əsas vəsaitin pay şəklində qoyuluşu, onun müqabilində bilavasitə digər əmlakın əldə edilməsi ilə əlaqədar olmadıqda) ƏDV-yə sıfır (0) faiz dərəcə ilə cəlb edilməsi, digər əmlak üzrə isə ƏDV-dən azadolma rejiminin tətbiqi;
- Vergi ödəyicisinin bank əməliyyatları aparan şəxslərdə hesab açmaq üçün vergi orqanından şəhadətnamə-dublikat alması tələbinin ləğv edilməsi və hesabların vergi ödəyicisinin birbaşa bank əməliyyatları aparan şəxslərə müraciəti əsasında açılması;
- Nəzarət-kassa aparatının çeklərində göstərilən məlumatların dəqiqləşdirilməsi;
- Vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi hesabatlarının təqdim edilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi.

Xərclər üzrə siyasətin əsas istiqamətləri

“Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”, həmçinin mövcud reallıqlar və çağırışlar nəzərə alınmaqla, 2023-cü il üzrə xərc siyasəti əsasən aşağıdakı istiqamətlər üzrə prioritetləşdirilib:

- Ölkənin müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi, o cümlədən ölkə sərhədlərinin bərpa və toxunulmazlığının təmin edilməsi, ordunun maddi-texniki təchizatının müasirləşdirilməsi, ərazilərin minalardan təmizlənməsi, hərbiçilərin sosial təminatının və xidmət şəraitinin yaxşılaşdırılması;
- İşğaldan azad edilmiş ərazilər üzrə bərpa və yenidənqurma işlərinin, böyük qayıdış planının təmin etdirilməsi, əhalinin dayanıqlı məskunlaşması üçün “ağıllı şəhər və ağıllı kənd” konsepsiyaları əsasında yaşayış və qeyri-yaşayış infrastrukturunun tikintisi, mərhələlərlə həmin ərazilərdə dövlət qurumlarının fəaliyyətinin təşkili və məşğulluqda bu ərazilərin payının artırılması;
- İqtisadiyyata dövlət büdcəsindən birbaşa və dolayısı ilə dövlət öhdəlikləri, dövlət sifarişi, subsidiya, subvensiya, dotasiya və qrant formasında maliyyə dəstəyinin davam etdirilməsi;
- Müdafiə olunan xərclərin, o cümlədən əməyin ödənişi, təqaüd və pensiyalar, başqa sosial müavinətlər, dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclərin maliyyə təminatı;
- Şəhid ailələrinin, müharibə veteranlarının mənzil ehtiyaclarının qarşılınması;
- Dövlət sifarişilə ali təhsil alanların, təqaüd yerlərinin sayının artırılması və tələbə kreditinin maliyyə təminatı;
- Yoluxucu xəstəliklərə qarşı mübarizə tədbirlərinin davam etdirilməsi;
- Ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin etibarlı və dayanıqlı təminatı üçün büdcə resurslarının artırılması, aqrar sektorun stimullaşdırılması, kənd təsərrüfatının aparıcı sahələrinin inkişaf etdirilməsi;
- Təhsil, elm, səhiyyə, sosial təminat, mədəniyyət və idman sahələri üzrə maddi texniki təminatın daha da artırılması və bu sahələr üzrə islahatların davam etdirilməsi;
- Dövlət adından yaradılmış publik hüquqi şəxslər tərəfindən dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına dövlət sifarişilə iş və xidmətlərin maliyyə təminatı;
- Əhalinin güzəştli mənzil əldə etməsi və kirayəyə götürülmüş yaşayış sahəsinə görə yaşayış yeri olmayan hərbi qulluqçulara pul kompensasiyasının ödənilməsi ilə bağlı maliyyə təminatı.

2023-CÜ İLDƏ BÜDCƏ BİZƏ NƏ VERƏCƏK?

Dövlət büdcəsinin prioritet xərc istiqamətləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ölkəmizin 2030-cu ilədək sosial-iqtisadi inkişafına dair müəyyən etdiyi 5 Milli İnkişaf Prioritetləri ilə uzlaşdırılıb.

Dövlət sifarişi və dövlət hesabına kadr hazırlığının maliyyələşdirilməsi məqsədilə güzəştli kateqoriyaya aid **18,6 min nəfər tələbəninin** (2022-ci ilə nisbətən 300 nəfər çox) təhsil və təqaüd xərcləri üçün **36,3 milyon manat** ayrılacaq.

Dövlət ümumi təhsil müəssisələrinin direktor, direktor müavinlərinin və sertifikatlaşdırılmadan keçən təhsilverənlərin aylıq vəzifə maaşlarına ediləcək əlavələr üçün dövlət büdcəsində **54 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

Rəhbər-inzibati, pedaqoji və tədris yardımçı heyətin bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış ümumtəhsil və peşə təhsili müəssisələrinin işçilərinin əməkhaqqı sisteminin təkmilləşdirilməsi çərçivəsində dövlət büdcəsindən **168,6 milyon manat** ayrılacaq. Bu, təqribən **160,8 min nəfərdən** çox təhsil işçisini əhatə edəcək.

Növbəti ildə dövlət sifarişi və dövlət hesabına kadr hazırlığı üzrə təhsil alanların sayının təqribən **12 min 224 nəfər** artaraq **12 min 8037 nəfər**, təqaüd alanların sayının isə **9 min 552 nəfər** artaraq **120 min 100 nəfər** olacağı gözlənilir.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təlim-tərbiyə alan **124 min nəfərdən** çox uşağın sağlam qidalanmasının təmin edilməsi məqsədilə xərclər **19,8 faiz** artırılaraq **121 milyon manata** çatdırılacaq.

Bir sıra ali təhsil müəssisələrinin xərclərinin müəyyən hissəsinin qarşılınması və ya ödənilməsi üçün 2023-cü ilin dövlət büdcəsində nəzərdə tutulan maliyyə yardımı (subsidiya) **17,2 faiz** artırılaraq **70,6 milyon manata** çatdırılacaq.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin elmi tədqiqat və tədris müəssisələrinin təcrübə təsərrüfatlarında orijinal, superelit və elit toxumlarının istehsalı ilə bağlı dünya bazarında gübrə və bəzi kimyəvi maddələrin qiymətlərinin artımı nəzərə alınmaqla dövlət büdcəsində **1,7 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Şəkərli diabet, xərçəng, xroniki böyrək çatışmazlığı və bu kimi digər xəstəliklərin müalicəsi və profilaktikası üçün müvafiq məqsədli proqram və tədbirlərin maliyyə təminatı **13,5 faiz** artırılaraq **236 milyon manat** təşkil edəcək.

Məcburi köçkün statusu olan və onlara bərabər tutulan şəxslərə (474 min nəfərə yaxın) **60** və **33 manat** məbləğində vahid aylıq müavinətin verilməsi üçün 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **328,7 milyon manat**, digər tədbirlər üçün **38 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Kirayəyə götürülmüş yaşayış sahəsinə görə yaşayış yeri olmayan hərbi qulluqçulara ödənilən pul kompensasiyası üçün 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **12,7 milyon manat**, 20 il və daha çox xidmət etmiş işləyən və ehtiyatda olan hərbi qulluqçulara mənzillə təmin olunması ilə bağlı xərclər üçün **35 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdən yeni torpaqların əkin dövriyyəsinə cəlb edilməsi, dünya miqyasında əhalinin gündəlik tələbatına daxil olan bir sıra ərzaq və qeyri-ərzaq məhsullarının qiymətinin artım dinamikası da nəzərə alınmaqla ölkədə ərzaq təhlükəsizliyi tədbirləri üçün nəzərdə tutulan vəsait 38,6 faiz artırılaraq **625,2 milyon manata** çatdırılacaq.

Respublikanın ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, idxal olunan buğdadan asılılığın azaldılması və yeni tənzimləmə mexanizmlərinin yaradılması hesabına ölkənin ərzaqlıq buğda ilə özünü təminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsinə **180 milyon manat** xərclənəcək.

Azərbaycan Respublikasında dövlət zəmanəti verilmiş kreditlər üzrə faizlərin subsidiyalaşdırılması və problemlı kreditlərin həlli ilə bağlı maliyyə təminatı üçün **15,3 milyon manat** subsidiya nəzərdə tutulub.

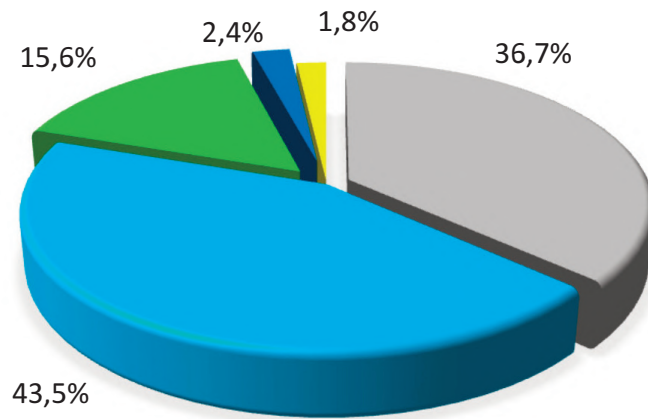
İqtisadi dəstək tədbirlərinin və iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi üçün **200 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN GƏLİRLƏRİ

2023 -cü il dövlət büdcəsinin gəlirləri **30 milyard 774 milyon manat** nəzərdə tutulur ki, bu da ÜDM-in 29 faizi həcmində olmaqla, 2022-ci ilin proqnozu ilə müqayisədə **1 milyard 576,2 milyon manat** və yaxud 5,4 faiz çoxdur.

2023-cü il üzrə proqnozlaşdırılan dövlət büdcəsi gəlirlərinin **11 milyard 280 milyon manatını** Dövlət Neft Fondundan transfert, **13 milyard 402 milyon manatını** Dövlət Vergi Xidmətinin xətti ilə daxilolmalar, **4 milyard 803,3 milyon manatını** Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə daxilolmalar, **726,5 milyon manatını** büdcədən maliyyələşən təşkilatların ödənişli xidmətlərindən daxilolmalar, **562,2 milyon manatını** isə digər gəlirlər təşkil edəcəkdir.

- Dövlət Neft Fondundan transfert
- Dövlət Vergi Xidmətinin xətti ilə daxilolmalar
- Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə daxilolmalar
- Büdcədən maliyyələşən təşkilatların ödənişli xidmətlərindən daxilolmalar
- Digər gəlirlər

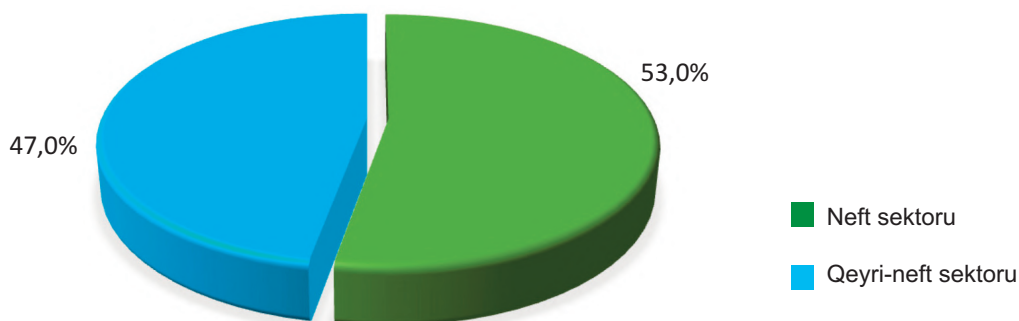
Dövlət Neft Fondundan transfertlər çıxılmaqla dövlət büdcəsinin gəlirləri **19 milyard 494 milyon manat** proqnozlaşdırılıb. Bu, 2022-ci ilin dürüstləşdirilmiş proqnozu ilə müqayisədə **1 milyard 813,7 milyon manat** və ya 10,3 faiz çoxdur.

Büdcə gəlirlərinin strukturu

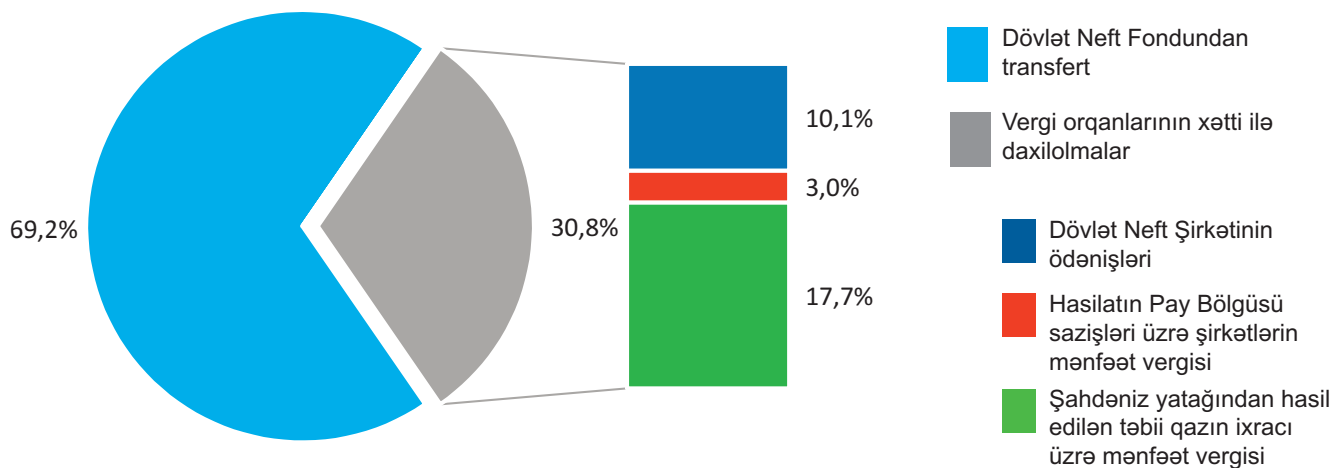
Dövlət büdcəsi gəlirlərinin **16 milyard 297 milyon manatı** neft sektorunun, **14 milyard 477 milyon manatı** qeyri-neft sektorunun payına düşür.

2022-ci ilin dürüsləşdirilmiş proqnozu ilə müqayisədə neft sektorunun gəlirləri **959,5 milyon manat** və ya 4,9 faiz, qeyri-neft sektorunun gəlirləri isə **816,7 milyon manat** və ya 6 faiz çoxdur.

Neft sektoru üzrə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin tərkibi

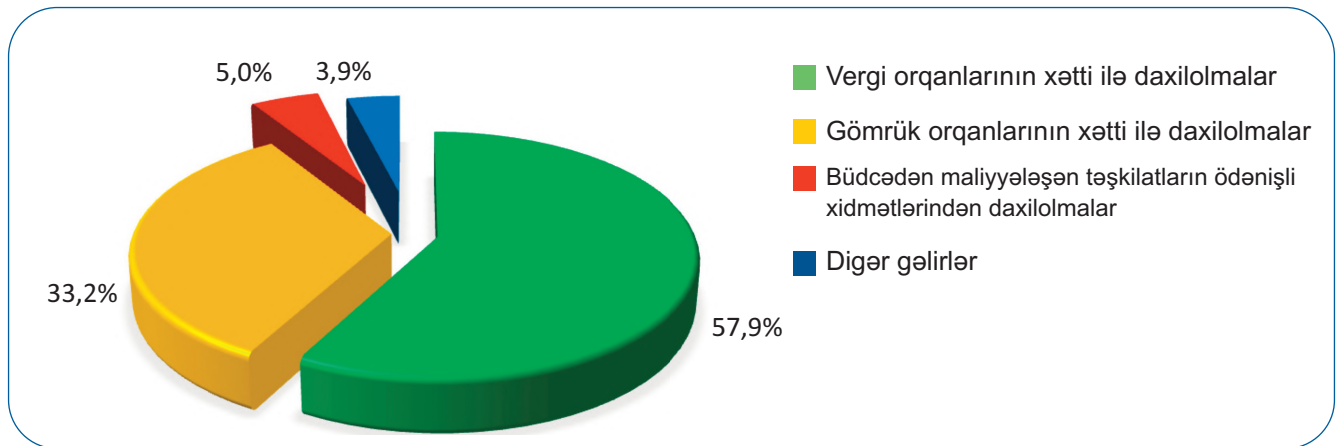
Dövlət büdcəsinin neft sektoru üzrə gəlirləri Dövlət Neft Fondundan transfert və vergi orqanlarının xətti ilə daxilolmalar hesabına formalaşır. Bu vəsaitin **11 milyard 280 milyon manatı** Dövlət Neft Fondundan transfertin, **5 milyard 17 milyon manatı** vergi orqanlarının xətti ilə daxilolmaların payına düşür.

Vergi orqanlarının xətti ilə neft sektoru üzrə daxilolmaların **1 milyard 650 milyon manatı** Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti üzrə büdcə ödənişlərinin, **492 milyon manatı** neft-qaz sahəsində fəaliyyət göstərən Hasilatın Pay Bölgüsü sazişləri çərçivəsində Azəri-Çıraq-Günəşli layihəsi üzrə mənfəət vergisinin, **2 milyard 875 milyon manatı** isə Şahdəniz yatağından hasil edilən təbii qazın ixracı üzrə mənfəət vergisinin payına düşür.

Qeyri-neft sektoru üzrə gəlirlərin bölgüsü

Qeyri-neft sektoru üzrə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin **8 milyard 385 milyon manatı** vergi orqanlarının xətti ilə daxilolmaların, **4 milyard 803,3 milyon manatı** gömrük orqanlarının xətti ilə daxilolmaların, **726,5 milyon manatı** büdcədən maliyyələşən təşkilatların ödənişli xidmətlərindən daxilolmaların, **562,2 milyon manatı** digər gəlirlərin payına düşür.

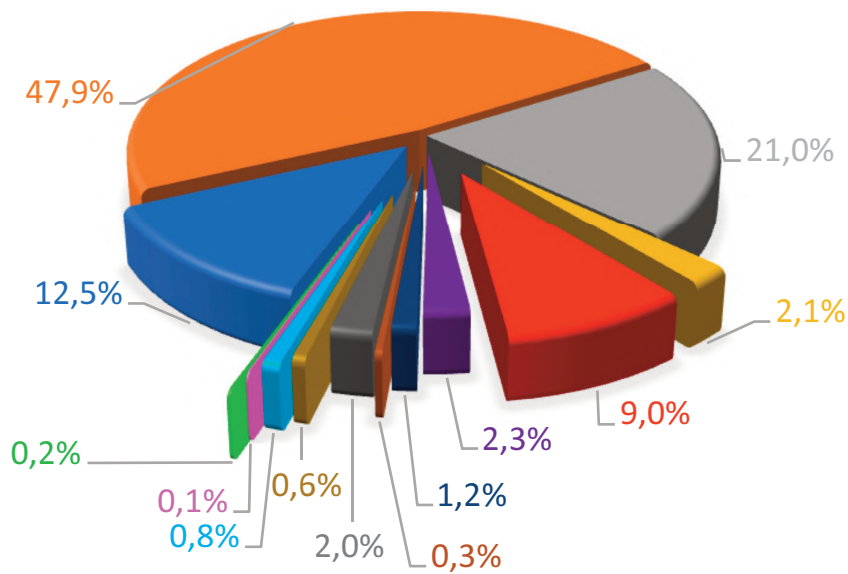
Vergi orqanlarının xətti ilə daxilolmalar

Vergi orqanlarının xətti ilə daxilolmaların məbləği **13 milyard 402 milyon manat** nəzərdə tutulur ki, bu da 2022-ci ilin dürüştləşdirilmiş proqnozundan **1 milyard 662 milyon manat** və ya 14,2 faiz çoxdur. Bu istiqamətdə daxilolmaların məbləği ÜDM-in 12,6 faizini təşkil edəcək.

Vergi orqanlarının xətti ilə ayrı-ayrı gəlir növləri üzrə daxilolmalar aşağıdakı kimi proqnozlaşdırılır:

- Fiziki şəxslərin gəlir vergisi üzrə daxilolmalar – **1 milyard 680 milyon manat**;
- Hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi üzrə daxilolmalar – **6 milyard 417 milyon manat**;
- Əlavə dəyər vergisi (ƏDV) üzrə daxilolmalar – **2 milyard 814,3 milyon manat**;
- Sadələşdirilmiş vergi – **278,6 milyon manat**;
- Aksizlər üzrə daxilolmalar – **1 milyard 201 milyon manat** ;
- Hüquqi şəxslərin əmlak vergisi üzrə daxilolmalar – **302,8 milyon manat**;
- Mədən vergisi üzrə daxilolmalar – **160,4 milyon manat**;
- Hüquqi şəxslərin torpaq vergisi üzrə daxilolmalar – **46 milyon manat**;
- Dövlət rüsumu üzrə daxilolmalar – **272 milyon manat**;
- Yol vergisi üzrə daxilolmalar – **85,9 milyon manat**;
- Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən və qiymətləri tənzimlənən məhsulların kontrakt (satış) qiyməti ilə (ixrac xərcləri çıxılmaqla) ölkədaxili topdansatış qiymət arasındakı fərqdən yığımlar – **112 milyon manat**;
- Dövlət mülkiyyətində olan torpaqların icarəyə verilməsindən daxilolmalar – **10 milyon manat**;
- Cərimə və sanksiyalardan daxil olmalar – **22 milyon manat**.

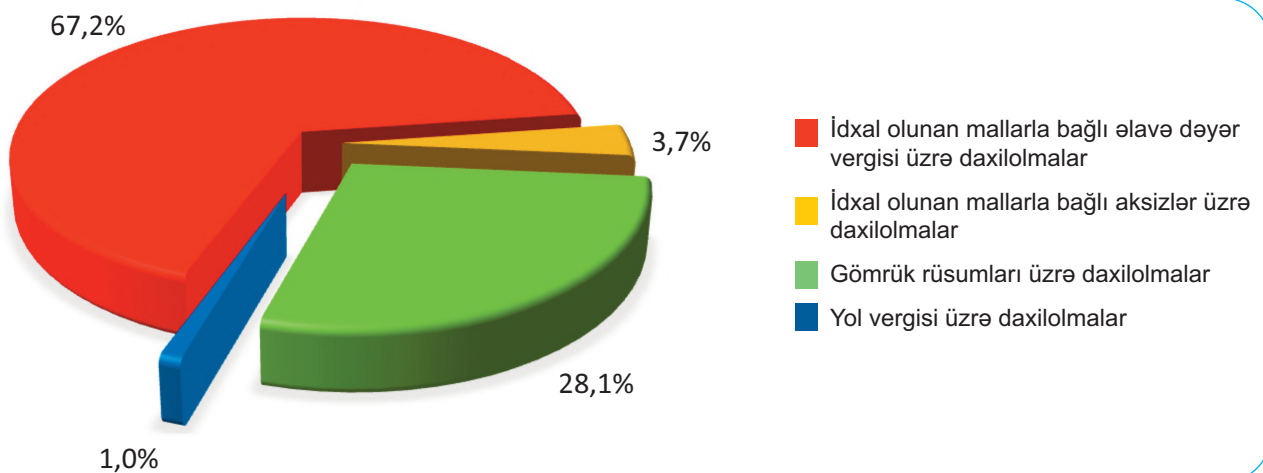

■ Fiziki şəxslərin gəlir vergisi	■ Mədən vergisi	■ Azərbaycanada istehsal edilən və qiymətləri tənzimlənən məhsulların satış qiyməti ilə ölkədaxili topdansatış qiymət arasındakı fərq
■ Hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi	■ Hüquqi şəxslərin torpaq vergisi	■ Dövlət mülkiyyətində olan torpaqların icarə haqları
■ Əlavə dəyər vergisi	■ Dövlət rüsumu	■ Cərimə və sanksiyalar
■ Sadələşdirilmiş vergi	■ Yol vergisi	
■ Aksiz		
■ Hüquqi şəxslərin əmlak vergisi		

Gömrük orqanlarının xətti daxilolmaların bölgüsü

Gömrük orqanlarının xətti ilə daxilolmalar **4 milyard 803,3 milyon manat** nəzərdə tutulur ki, bu da 2022-ci ilin dürüstləşdirilmiş proqnozu ilə müqayisədə **198,3 milyon manat** və ya 4,3 faiz çoxdur.

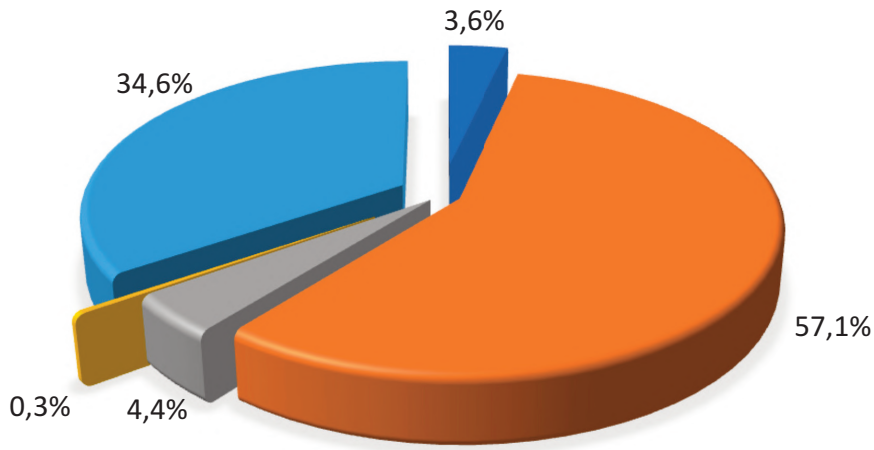
Gömrük orqanlarının xətti ilə ayrı-ayrı gəlir növləri üzrə daxilolmalar aşağıdakı kimi proqnozlaşdırılır:

- İdxal olunan mallara əlavə dəyər vergisi üzrə daxilolmalar – **3 milyard 228,1 milyon manat**;
- İdxal olunan mallara aksizlər üzrə daxilolmalar – **176,8 milyon manat**;
- Gömrük rüsumları üzrə daxilolmalar – **1 milyard 348,4 milyon manat**;
- Yol vergisi üzrə daxilolmalar – **50 milyon manat**.

Sair gəlirlər

2023-cü ilin dövlət büdcəsində digər gəlirlər üzrə daxilolmalar aşağıdakı mənbələr üzrə formalaşacaq:

- ❖ Dövlət mülkiyyətində olan əmlakın icarəyə verilməsindən icarə haqqı – **20 milyon manat**
- ❖ Səhmlərində dövlətin payı olan müəssisələrdən alınan dividendlər üzrə daxilolmalar – **321,2 milyon manat;**
- ❖ Büdcədən verilmiş kreditlər üzrə daxilolmalar – **24,6 milyon manat;**
- ❖ Xarici dövlətlərə verilmiş kreditlər üzrə ödənişlər – **1,9 milyon manat**
- ❖ İnzibati xətlər və gömrük yığımlarından dövlət büdcəsinə daxilolmalar – **194,5 milyon manat.**

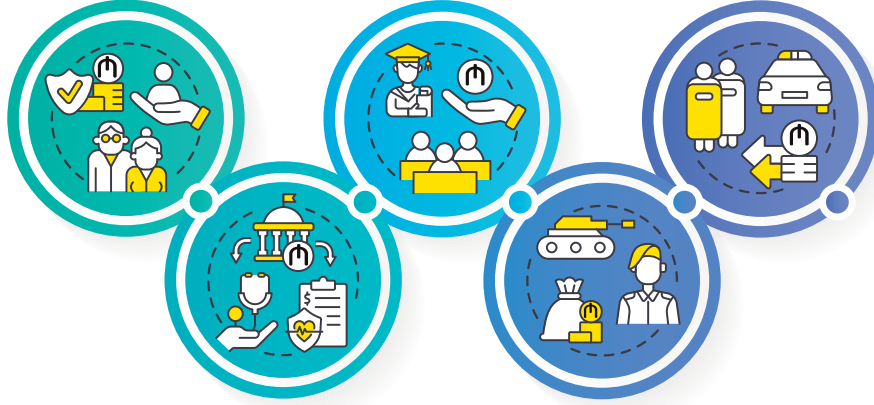

- Dövlət mülkiyyətində olan əmlakın icarəyə verilməsindən icarə haqqı
- Səhmlərində dövlətin payı olan müəssisələrdən alınan dividendlər üzrə daxilolmalar
- Büdcədən verilmiş kreditlər üzrə daxilolmalar
- Xarici dövlətlərə verilmiş kreditlər üzrə ödənişlər
- İnzibati xətlər və gömrük yığımlarından dövlət büdcəsinə daxilolmalar

DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN XƏRCLƏRİ

2023 -cü il dövlət büdcəsinin xərcləri **33 milyard 353,3 milyon manat** nəzərdə tutulur ki, bu da əvvəlki ilin proqnozuna nisbətən **1 milyard 49,5 milyon manat** və ya 3,2 faiz çoxdur. Bununla da dövlət büdcəsi xərclərinin ÜDM-də xüsusi çəkisi 31,5 faiz olacaq.

Dövlət büdcəsinin xərcləri aşağıdakı 3 istiqamətdə qruplaşdırılıb:

1. Cari xərclərin məbləği - **22 milyard 721 milyon manat**

Cari xərclər hər il təkrarlanan xərclərdir. Məsələn: əmək haqqı xərcləri və əmək haqqının ödənilməsi ilə bağlı hesablanan ayırmalar, pensiya və başqa sosial müavinətlər və ödənişlər, təşkilatın fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün kommunal xidmət xərclərinin ödənilməsi, malların satın alınması və digər xərclər.

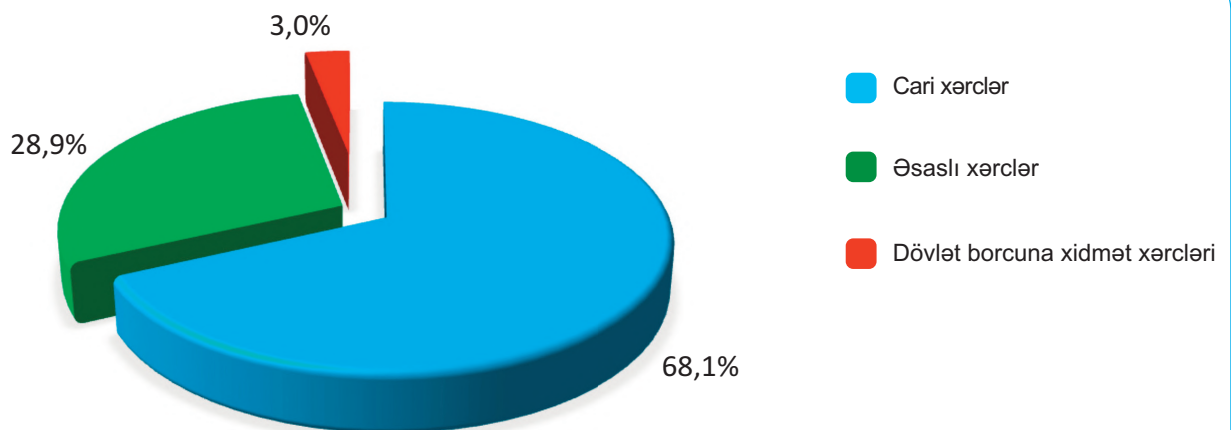
2. Əsaslı xərclər – **9 milyard 627,3 milyon manat:**

a) *Dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu – 2 milyard 650,4 milyon manat;*

b) *İşğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası ilə bağlı xərclər – 3 milyard manat;*

c) *Xüsusi müdafiə təyinatlı layihələrin, digər büdcə təşkilatlarının müxtəlif alışırları və digər zəruri tədbirlərin maliyyələşdirilməsi – 3 milyard 976,9 milyon manat.*

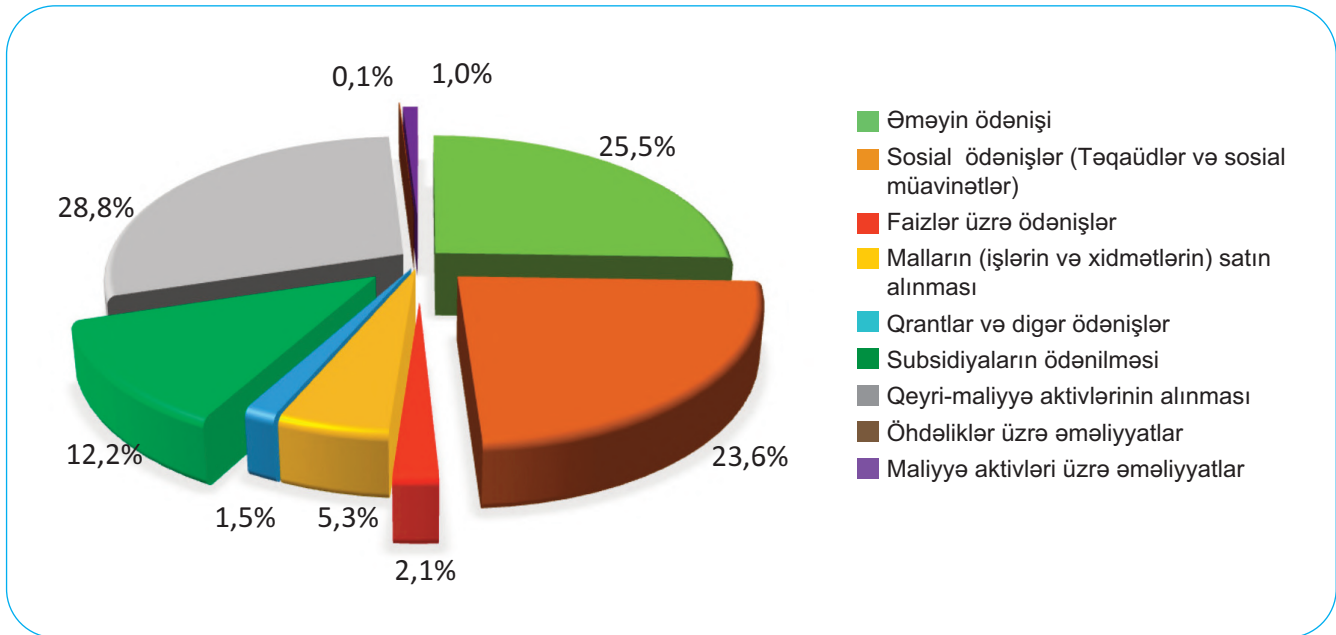
3. Dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər **1 milyard 5 milyon manat** təşkil edir.

Büdcə xərclərinin ümumi iqtisadi təsnifatı

Büdcə xərclərinin iqtisadi təsnifatı aşağıdakı xərc istiqamətlərini əhatə edir:

- Əməyin ödənişi – **8 milyard 508,3 milyon manat;**
- Malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınması – **7 milyard 877,5 milyon manat;**
- Faizlər üzrə ödənişlər – **685,6 milyon manat;**
- Subsidiyaların və dövlət sifarişi əsasında bəzi xərclərin ödənilməsi - **1 milyard 761,2 milyon manat;**
- Qrantlar və digər ödənişlər – **509,3 milyon manat;**
- Sosial ödənişlər – **4 milyard 65,5 milyon manat;**
- Qeyri-maliyyə aktivlərinin alınması – **9 milyard 605,8 milyon manat;**
- Maliyyə aktivləri üzrə əməliyyatlar – **21,5 milyon manat;**
- Öhdəliklər üzrə əməliyyatlar – **318,6 milyon manat.**

2023-cü il üçün dövlət büdcəsinin sosialyönlü xərcləri **15 milyard 249 milyon manat** məbləğində proqnozlaşdırılıb. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **1 milyard 319,4 milyon manat** və ya 9,5 faiz çoxdur.

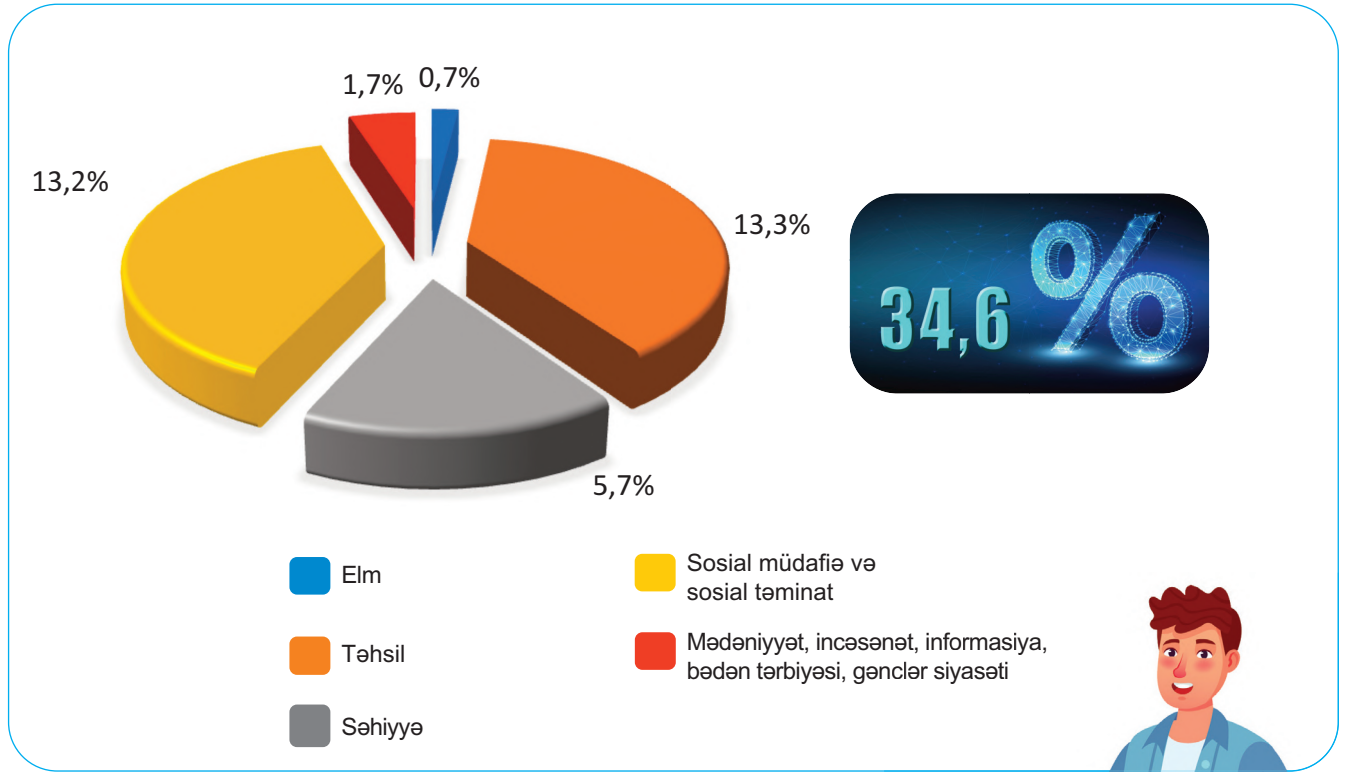
Sosialyönümlü xərclərin dövlət büdcəsində payı 45,7%-ə yüksəlib. Ötən il bu göstərici 43,2% olub.

“ Sosialyönümlü xərclərə əməyin ödənişi, pensiya və müavinətlər, dərman, sarğı ləvazimatları və materiallarının, ərzaq məhsullarının alınması daxildir. ”

Büdcə xərclərinin funksiyalar üzrə əsas istiqamətləri

2023 -cü il dövlət büdcəsində elm, təhsil, səhiyyə, sosial müdafiə və sosial təminat, mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət xərcləri üçün **11 milyard 535,6 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **1 milyard 543,4 milyon manat** və ya 15,4 faiz çoxdur. Qeyd edilən həmin sahələr üzrə xərclərin büdcədə çəkisi 34,6 faiz təşkil edir.

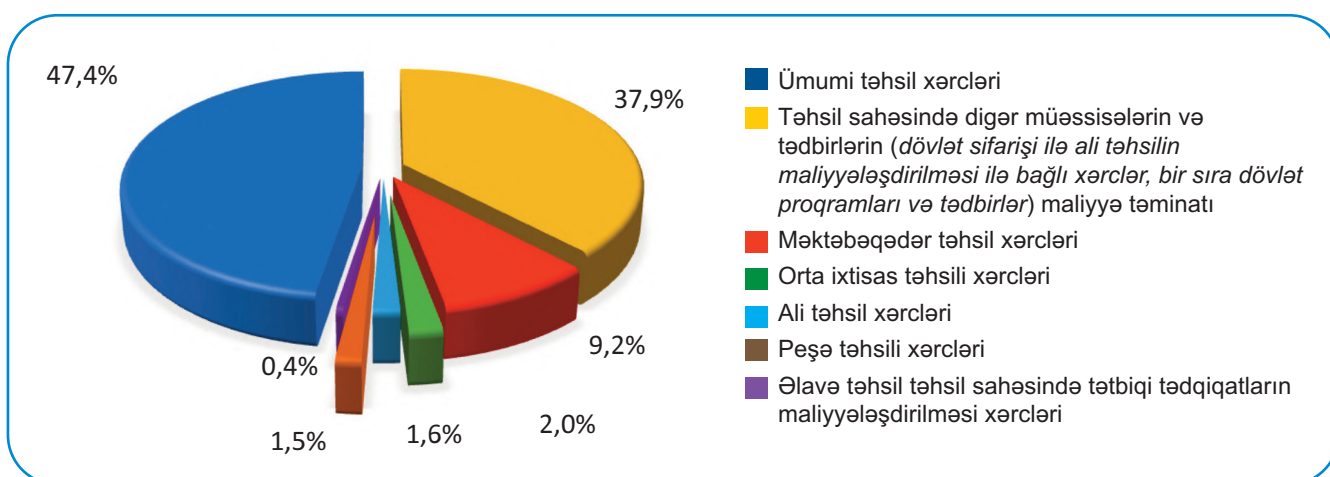

Təhsil sektoruna dövlət büdcəsindən **4 milyard 423,1 milyon manat** vəsait ayrılıb. Bu, 2022-ci ilə nisbətən **536,5 milyon manat** və ya 13,8 faiz çoxdur. Təhsil xərclərinin ÜDM-də payı 4,2 faiz, dövlət büdcəsində xüsusi çəkisi isə 13,3 faiz təşkil edir.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Ümumi təhsil xərcləri – **2 milyard 99,1 milyon manat**
- Təhsil sahəsində digər müəssisələrin və tədbirlərin (*dövlət sifarişi ilə ali təhsilin maliyyələşdirilməsi ilə bağlı xərclər, "Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası" çərçivəsində müəyyən olunmuş tədbirlər, eləcə də bir sıra dövlət proqramları və tədbirlər*) maliyyə təminatı – **1 milyard 679 milyon manat**;
- Məktəbəqədər təhsil xərcləri – **404,8 milyon manat**;
- Orta ixtisas təhsili xərcləri – **86,7 milyon manat**;
- Ali təhsil xərcləri – **70,6 milyon manat**;
- Peşə təhsili xərcləri – **64,2 milyon manat**;
- Əlavə təhsil və təhsil sahəsində tətbiqi tədqiqatların maliyyələşdirilməsi xərcləri – **18,7 milyon manat**.

Əhalinin aztəminatlı təbəqəsinin ali təhsilə əlçatanlığını daha da artırmaq və ali təhsilin əhatə dairəsini genişləndirmək məqsədilə tələbə kreditinin verilməsi üçün növbəti ilin dövlət büdcəsindən **8 milyon manat** vəsait ayrılacaq. 2021-ci və 2022-ci illərdə ayrılmış vəsaitləri də nəzərə aldıqda, ümumilikdə Təhsil Tələbə Kredit Fondunun resurs zərfi **110 milyon manata** çatacaq.

Dövlət sifarişi və dövlət hesabına kadr hazırlığının maliyyələşdirilməsi üçün növbəti ilə proqnozlaşdırılan vəsaitin **36,3 milyon manatı** güzəştli kateqoriyaya aid **18,6 min nəfər** tələbənin müvafiq olaraq təhsil və təqaüd xərcləri üçün nəzərdə tutulub.

Qeyd: *Güzəştli kateqoriyaya aiddir:*
Məcburi köçkün, valideynini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş tələbələr;
Azərbaycanın suverenliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda həlak olmuş, əlil olmuş şəxslərin övladları olan tələbələr;
I və II dərəcə əlilliyini olan şəxslər, habelə sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək olan tələbələr.

“Dövlət ümumi təhsil müəssisələrinin rəhbər işçilərinin və həmin təhsil müəssisələrinin (ümumi təhsil üzrə təhsilverənlərə münasibətdə digər dövlət təhsil müəssisələrinin) təhsilverənlərinin vəzifə maaşlarına aylıq əlavələr müəyyən edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 18 avqust tarixli 1815 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq dövlət ümumi təhsil müəssisələrinin direktor, direktor müavinlərinin və sertifikatlaşdırılmadan keçən təhsilverənlərin aylıq vəzifə maaşlarına əlavələr müəyyən edilib. Bu məqsədlə dövlət büdcəsində **54 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Rəhbər-inzibati, pedaqoji və tədris yardımçı heyətin bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış ümumtəhsil və peşə təhsili müəssisələrinin işçilərinin əməkhaqqı sisteminin təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulur ki, bu məqsəd üçün də növbəti ilin dövlət büdcəsində **168,6 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb. Bu da təqribən **160,8 min nəfərdən** çox təhsil işçisini əhatə edəcəkdir.

2023-cü il dövlət büdcəsində təhsil xərclərinin tərkibində tədbir və proqramların maliyyələşməsi

Dövlət sifarişi və dövlət hesabına kadr hazırlığı üzrə təhsilalanların sayının təqribən **12 min 224 nəfər** artaraq **128 min 037 nəfər**, təqaüd alanların sayının isə **9 min 552 nəfər** artaraq **120 min 100 nəfər** olacağı gözlənilir. Artımlar nəzərə alınmaqla 2023-cü ilin dövlət büdcəsində bu məqsədlə **414,5 milyon manat** vəsait ayrılacaq. Həmin vəsaitin **257,8 milyon manatını** təhsil xərcləri, **149,1 milyon manatını** təqaüd xərcləri, **7,6 milyon manatını** isə təhsil sahəsində digər tədbirlər üzrə xərclər təşkil edəcək.

Bundan başqa...

- ❖ Müvafiq tədris illərində 5 yaşlı təqribən 150 min nəfərədək uşağın məktəb-hazırlıq təhsili ilə əhatə olunması məqsədilə dövlət ümumtəhsil məktəblərində məktəbhazırlıq qruplarının fəaliyyəti üçün **53,2 milyon manat**;
- ❖ Respublikanın ümumtəhsil məktəblərində şagirdlərin 2023/2024-cü tədris ilində 300-dən çox adda təqribən 8 milyon nüsxə pulsuz dərsliklərlə təmin olunması və metodiki vəsaitlərin alınması üçün **21,5 milyon manat**;

- ❖ Xüsusi təhsilə cəlb olunan **12 min 709 nəfərin** valideynlərinə və ya digər qanuni nümayəndələrinə uşaqlarını xüsusi təhsil müəssisələrinə, sağlamlıq və reabilitasiya mərkəzlərinə və tibb müəssisələrinə aparıb-gətirmək üçün aylıq müavinətin ödənilməsi üçün **7,5 milyon manat**;
- ❖ Pedaqoji profilli ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrini bitirmiş **18,8 min nəfərədək** gənc mütəxəssisin kənd rayonlarındakı ümumtəhsil müəssisələrinə işə cəlb olunmalarının stimullaşdırılması məqsədilə onların yol xərci, əmlakın daşınması üçün nəqliyyat xərci və ilkin yaşayış şəraitinin yaradılması məqsədilə birdəfəlik xərcin, kommunal xidmətləri və yaşayış yerinin kirayə haqqı üzrə verilən kompensasiyanın və aylıq əmək haqqına əlavənin ödənilməsi üçün **31,8 milyon manat**.

Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması ilə bağlı xərclər **38,3 milyon manat** təşkil edəcək.

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində təlim-tərbiyə alan **124 min nəfərdən** çox uşağın sağlam qidalanmasının təmin edilməsi məqsədilə 2023-cü ildə **121 milyon manat** nəzərdə tutulub.

Bir sıra ali təhsil müəssisələrin xərclərinin müəyyən hissəsinin qarşılınması üçün 2023-cü ilin dövlət büdcəsindən onlara **70,6 milyon manat** məbləğində maliyyə yardımı nəzərdə tutulub.

Ümumi təhsil pilləsində təhsilənlərin yekun qiymətləndirilməsinin aparılması, orta ixtisas təhsil müəssisələrinə və ali təhsilin bakalavriat səviyyəsinə tələbə qəbulu ilə bağlı imtahanların keçirilməsi ilə bağlı xərclər üçün **15,4 milyon manat** proqnozlaşdırılıb.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin təhsil xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri **25,2 milyon manat** məbləğində müəyyən edilib.

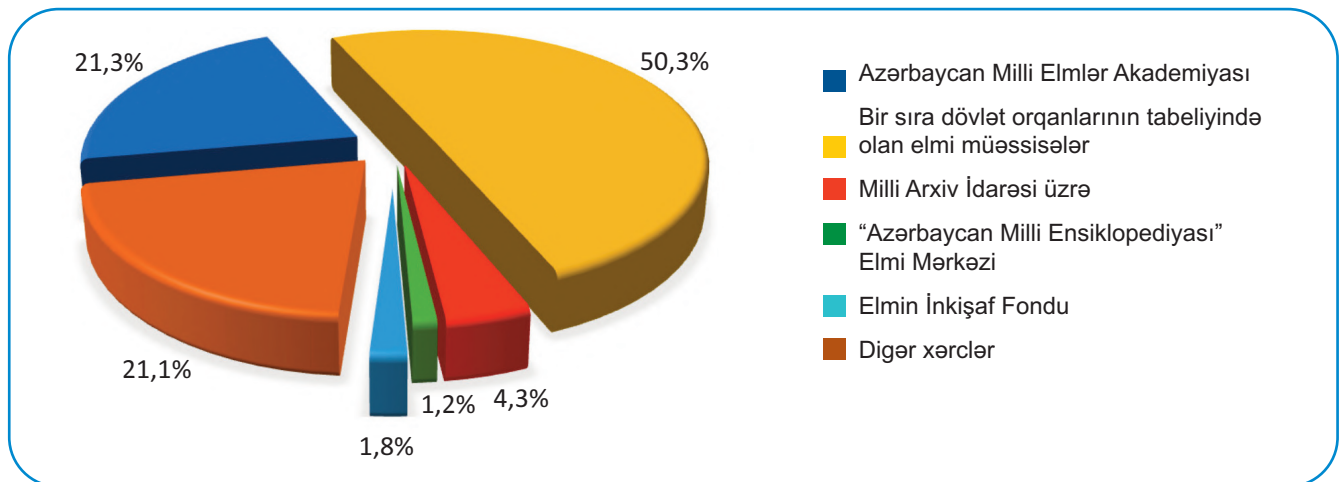
Təhsil sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **3,8 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

Dövlət büdcəsində elmin maliyyələşdirilməsi üçün **228,5 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb ki, bu da 2022-ci illə müqayisədə **23,5 milyon manat** və ya 11,5 faiz çoxdur.

- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası üçün – **48,6 milyon manat**;
- Bir sıra dövlət orqanlarının tabeliyində olan elmi müəssisələr üçün – **114,9 milyon manat**;
- Milli Arxiv İdarəsi üzrə – **9,8 milyon manat**;
- “Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Elmi Mərkəzi üçün – **2,8 milyon manat**;
- Elmin İnkişaf Fondu üçün – **4,1 milyon manat**;
- Digər xərclər üçün – **48,3 milyon manat**.

Bir sıra dövlət orqanlarının tabeliyində olan elmi müəssisələrə ayrılan vəsaitin **75,6 milyon manatı Elm və Təhsil Nazirliyinin**, **17,1 milyon manatı Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin**, **9 milyon manatı Ədliyyə Nazirliyinin**, **6 milyon manatı Mədəniyyət Nazirliyinin**, **4,1 milyon manatı** Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında **Elmin İnkişaf Fondunun**, **3,1 milyon manatı** isə elm sahəsində digər tədbirlərin payına düşür.

2023-cü ilin dövlət büdcəsində elm xərcləri köməkçi bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri **3,7 milyon manat** təşkil edəcəkdir.

Elm sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **21,3 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

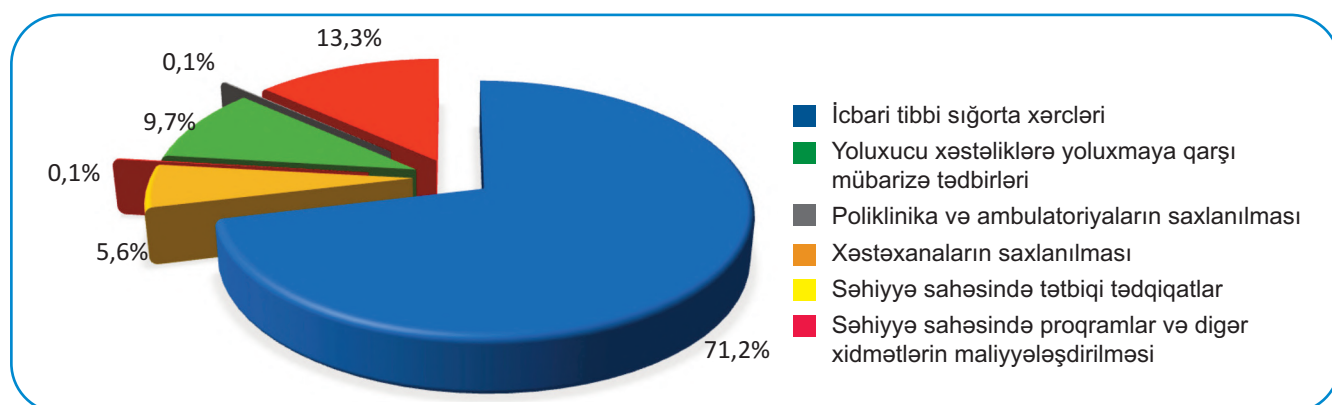

2023-cü ilin dövlət büdcəsində səhiyyə xərcləri **1 milyard 906,4 milyon manat** nəzərdə tutulub ki, bu da 2022-ci ilə nisbətən **197,6 milyon manat** və ya 11,6 faiz çoxdur. Səhiyyə xərclərinin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 5,7 faiz, ÜDM-də xüsusi çəkisi isə 1,8 faiz təşkil edəcək.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Əhalinin dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına icbari tibbi sığortalanması üzrə xərcləri – **1 milyard 263,8 milyon manat**;
- Yoluxucu xəstəliklərə yoluxmaya qarşı mübarizə tədbirləri – **99 milyon manat**;
- Poliklinika və ambulatoriyaların saxlanması – **1,8 milyon manat**;
- Xəstəxanaların saxlanması – **171,4 milyon manat**;
- Səhiyyə sahəsində tətbiqi tədqiqatlar – **2,5 milyon manat**;
- Səhiyyə sahəsində proqramlar və digər xidmətlərin maliyyələşdirilməsi – **235,8 milyon manat**.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

Səhiyyə xərclərinin **365,6 milyon manatı** və ya 19,3 faizi isə səhiyyə sahəsində digər xidmətlərin, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyasında nəzərdə tutulmuş sosial tədbirlərin maliyyə təminatı üçün **73,7 milyon manat**, hüquq mühafizə orqanlarına aid olan səhiyyə müəssisələri üçün **52,7 milyon manat**, **“Azərbaycan Dəmir Yolları”** Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin həkim-sanitar xidməti xərcləri üçün **10,5 milyon manat**, səhiyyə sahəsi üzrə bir sıra proqram və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün **85,6 milyon manat**, **Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Tibb Xidməti** üçün **21,1 milyon manat**, Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin 9 elmi-tədqiqat institutlarının saxlanması xərcləri üçün **50 milyon manat**, səhiyyə sahəsi üzrə büdcədən kənar xərclər üçün **12,3 milyon manat**, digər xərclər üçün (məhkəmə-tibbi, tibbi kriminalistik,

tibbi bioloji, məhkəmə-kimyəvi ekspertizalarının və s.) **70,3 milyon manat** vəsait sərf ediləcəkdir.

Səhiyyə sahəsində digər xidmətlərin maliyyələşdirilməsi xərcləri hesabına pandemiya şəraitində əhalinin sağlamlığının qorunması, sanitar-epidemioloji vəziyyətə nəzarətin təmin edilməsi, infeksiyaya yoluxmuş və onlarla təmasda olan şəxslərin monitorinqinin aparılması məqsədilə 2023-cü ilin dövlət büdcəsində sanitar-epidemioloji tədbirlər üçün **48,3 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Onkoloji xəstəliyə düçar olmuş şəxslərin sağlamlığının qorunması, dərman preparatlarına olan tələbatın ödənilməsi, müayinə, müalicə və reabilitasiyasının həyata keçirilməsi və bu sahənin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi məqsədilə **Milli Onkologiya Mərkəzi** üçün **47 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

Ölkədə ixtisaslaşdırılmış oftalmoloji xidmətlə təmin edilmə, göz patologiyası ilə mübarizədə elmi-metodik cəhətdən əsaslandırılmış tədbirlərin işlənilməsi, tətbiqi və gücləndirilməsi, respublikada ixtisaslaşdırılmış oftalmoloji yardımın təşkili məqsədilə **Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinə** **9,5 milyon manat** məbləğində vəsait ayrılacaqdır.

Gənclər və İdman Nazirliyinin tabeliyində olan Bakı, Gəncə, Lənkəran, Sumqayıt, Şəki və Şirvan şəhər **Tibbi bədən tərbiyəsi dispanserlərinin** saxlanılması üçün **12,6 milyon manat**, **“Azərbaycan Dəmir Yolları”** Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Həkim-Sanitar Xidmətinin xərclərinin bir hissəsinin maliyyə təminatı üçün **10,5 milyon manat** məbləğində vəsait proqnozlaşdırılır.

Səhiyyə sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **6,2 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

“ 2023-cü il üçün səhiyyə xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri **12,3 milyon manat** təşkil edəcəkdir ki, bu da 2022-ci illə müqayisədə **1,8 milyon manat** və ya 17,4 faiz çoxdur. ”

2023-cü ildə səhiyyə sahəsində mövcud olan dövlət proqramlarının və tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi üçün **235,8 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb. Həmin vəsait xəstələrin dərman preparatları, özünə nəzarət vasitələri və digər ləvazimatla təminatının yaxşılaşdırılması, xəstəliklərə qarşı mübarizə tədbirlərinin daha da genişləndirilməsi, xəstəliklərin profilaktikası və müalicəsinə dair əhəlinin maarifləndirilməsi tədbirlərinin maliyyə təminatı üçün nəzərdə tutulub.

MÜALİCƏSİ DÖVLƏT BÜDCƏSİNDƏN MALİYYƏŞƏN XƏSTƏLİKLƏR

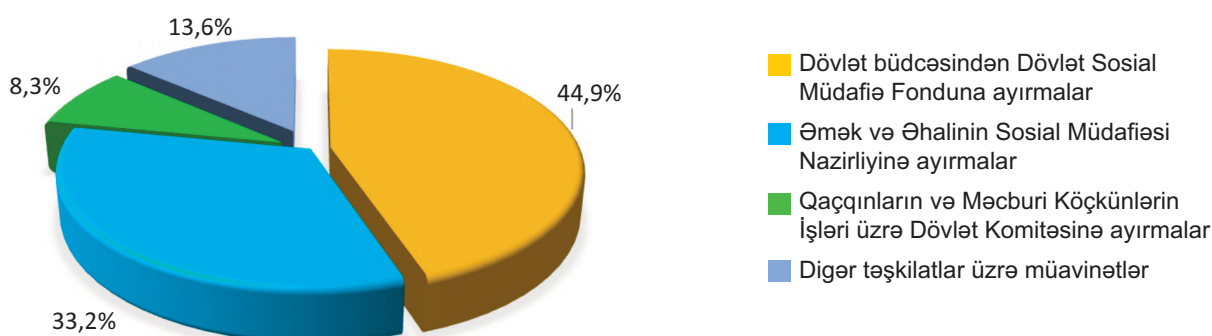

Şəkərli diabet	52,8 milyon manat
Onkoloji xəstəliklər	45,7 milyon manat
Xroniki böyrək çatışmazlığı	42,7 milyon manat
Talassemiya ilə mübarizə	23,7 milyon manat
Hemofiliya xəstəliyi ilə mübarizə	14,1 milyon manat
Qanın bədxassəli xəstəlikləri ilə mübarizə	7,3 milyon manat
Yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikası	23,0 milyon manat
İİV/QİÇS ilə mübarizə	5,3 milyon manat
Ana və uşaqların sağlamlığının yaxşılaşdırılması	3,3 milyon manat
Koxlear implantasiya əməliyyatları	2,4 milyon manat
Vərəmlə mübarizə	2,3 milyon manat
Uşaqların icbari dispanserizasiyadan keçirilməsi	4,9 milyon manat
Dağınıq skleroz xəstəliyinin müalicəsi, profilaktikası	3,9 milyon manat
Uşaqlarda anadangəlmə ürək qüsurlarının aradan qaldırılması	2,3 milyon manat
Qanın, donorluğun və qan xidməti ilə bağlı tədbirlər	1,5 milyon manat
Uşaqlarda Kistoz Fibroz genetik xəstəliyi ilə mübarizə	0,6 milyon manat

SOSIAL MÜDAFİƏ VƏ SOSIAL TƏMİNAT

Dövlət büdcəsində sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri üçün **4 milyard 415,9 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **687,3 milyon manat** və ya 18,4 faiz çoxdur. Bununla da sosial müdafiə və sosial təminat xərclərinin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində payı 13,3 faiz, ÜDM-də payı isə 4,2 faiz olacaq.

Əhalinin gəlir əldə etmək imkanlarının və rifahının yaxşılaşması, yoxsulluq səviyyəsinin azaldılması, aztəminatlı ailələrin, xüsusilə də sosial cəhətdən həssas qrupların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və digər sosial tədbirlərin maliyyə təminatı üçün büdcədə **1 milyard 981,1 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

Əhalinin həssas təbəqələrinə ödənilən yaşa, əlilliyə, sağlamlıq imkanları məhdudluğuna, ailə başçısını itirməyə və digər sosial müavinətlərin, eləcə də

müharibə əlillərinə, ümumi səbəbdən əlillərə, müharibə veteranlarına, şəhid ailələrinə ödənilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdlərinin maliyyələşdirilməsi üçün **1 milyard 436,8 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün **1 milyard 467,8 milyon manat** həcmində vəsait transfer ediləcək. Bu vəsait Fondun xərclərinin tərkibində 23,4 faizlik paya malik olacaq.

2023-cü ildə dövlət büdcəsində ünvanlı sosial yardımların verilməsi məqsədilə **277,7 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

Sosial müdafiə və sosial təminat sahəsində *“Azərbaycan Respublikası Məşğulluq Strategiyasının həyata keçirilməsinə dair 2020–2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”*nin uyğun olaraq işsiz şəxslərin məşğulluq imkanlarının artırılması məqsədilə haqqı ödənilən ictimai işləri ilə bağlı xərclər üzrə **266,6 milyon manat** proqnozlaşdırılıb.

“İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə yüksək bilik və bacarıqlara malik işçilərin cəlb edilməsi məqsədilə güzəşt və imtiyazların tətbiqi” ilə bağlı xərclərin maliyyə təminatına **18 milyon manat** ayrılacaq.

”

Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların ilk dəfə əmək fəaliyyətinə başlamaları ilə bağlı qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş normativlər üzrə müəyyən geyim əşyaları və avadanlıqla təmin edilməsi, habelə ölkə üzrə ortaaylıq əməkhaqqının beş misindən az olmayan məbləğdə birdəfəlik müavinətin ödənilməsi üçün **2,3 milyon manat** ayrılacaq.

Keçmiş məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsinin təmin edilməsi məqsədilə hökumət **366,7 milyon manat** xərcləyəcək. Digər tərəfdən məcburi köçkün statusu olan və onlara bərabər tutulan şəxslərə (474 min nəfərə yaxın) 60 və 33 manat məbləğində vahid aylıq müavinətin verilməsi üçün **328,7 milyon manat**, digər tədbirlər üçün **38 milyon manat** nəzərdə tutulub. Bu əhali qrupu tərəfindən istehlak edilən kommunal xidmətlərin haqqının dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına qarşılınması üçün əlavə olaraq **22,2 milyon manat** planlaşdırılıb.

Məişət zorakılığına, insan alverinə, erkən nikaha məruz qalmış şəxslər, sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlar və onların ailə üzvləri ilə sosial, psixoloji və psixopedaqoji işin təşkili və bu qəbildən olan digər tədbirlərin maliyyə təminatı, həmçinin **Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin** uşaq və ailələrə dəstək mərkəzlərinin saxlanılması, eləcə də bir sıra dövlət proqramlarının icrası üçün **7,1 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub. Əvvəlki illə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə artan bu vəsaitin **5,5 milyon manatı** adı çəkilən Dövlət Komitəsinin həyata keçirdiyi 8 dövlət proqramının icrasına yönəldiləcək.

2023-cü ilin dövlət büdcəsində **Elm və Təhsil Nazirliyinin** tabeliyində olan uşaq və ailələrə dəstək mərkəzlərinin fəaliyyəti üçün **0,6 milyon manat**, yerli xərclərdən maliyyələşən uşaq evləri (Bakı şəhəri üzrə 1, 2 və 3 nömrəli, Gəncə, Şəki və Lənkəran şəhər uşaq evləri) üçün **5,1 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

2023-cü ildə Paralimpiya, Abilimpiya idman komandalarının təlim-məşq toplantılarının, həmçinin Xüsusi Olimpiya Komitəsinin idman komandalarının müxtəlif idman tədbirlərinin keçirilməsi və həmin idman komandalarının beynəlxalq yarışlarda iştirakı və beynəlxalq idman tədbirlərinə hazırlıq və digər təşkilati işlərin maliyyə təminatı üçün **1,6 milyon manat** vəsait ayrılacaq.

Sosial müdafiə və sosial təminat sahəsi üzrə dövlət sifarişli ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **3,8 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

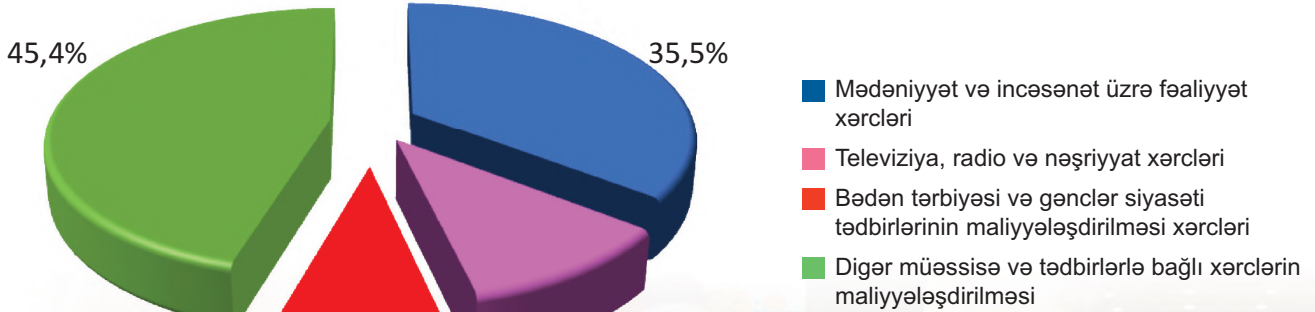
MƏDƏNİYYƏT, İNCƏSƏNƏT, İNFORMASIYA, BƏDƏN TƏRBIYƏSİ, GƏNCLƏR SİYASƏTİ

2023-cü ildə mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət sahələrinin maliyyələşdirilməsinə **561,7 milyon manat** ayrılacaq. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **98,5 milyon manat** və ya 21,3 faiz çoxdur. Ümumi büdcədə payı 1,7 faiz olacaq.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Mədəniyyət və incəsənət sahəsində fəaliyyət (*kitabxanalar, muzeylər, qoruqlar, mədəniyyət sarayları, evləri, mərkəzləri, teatrlar, musiqi kollektivlərinin saxlanılmasının maliyyə təminatı*) xərcləri – **199,2 milyon manat**;
- Televiziya, radio və nəşriyyat xərcləri – **61 milyon manat**;
- Bədən tərbiyəsi və gənclər siyasəti tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi xərcləri – **46,3 milyon manat**;
- Digər müəssisə və tədbirlərlə bağlı xərclərin maliyyələşdirilməsi – **255,2 milyon manat**.

“Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın tədbirlər planında mədəniyyət sahəsi üçün müəyyən edilmiş Mədəniyyət və Yaradıcı Sənayelərin dinamik inkişafının təmin edilməsi, mədəni və yaradıcı cəmiyyətin inkişafının təşviq edilməsi üçün **8,2 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Siyasi partiyaların fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi üçün **5 milyon manat** vəsait ayrılacaq.

Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən mədəniyyət mərkəzlərinin saxlanılması ilə bağlı xərclər üçün **6,8 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

Kütləvi informasiya vasitələrinin, o cümlədən “Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin, İctimai Televiziya və Radio Yayımaları Şirkətinin, “Mir” Dövlətlərarası Teleradio Şirkəti Azərbaycan Milli Nümayəndəliyinin fəaliyyətinin təmin olunması məqsədilə **58,4 milyon manat** maliyyə yardımı nəzərdə tutulub.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri **5,9 milyon manat** olacaq.

Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi və digər kateqoriyalara aid edilməyən fəaliyyət sahəsi üzrə Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, tarixi və mədəni irsinin təbliği, teatr sahəsinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə tədbirlərin maliyyələşdirilməsi üçün **10,2 milyon manat** ayrılacaq.

Azərbaycanda **turizmin inkişafının** maliyyələşdirilməsi üçün **50 milyon manat** vəsait ayrılacaq ki, bu vəsaitin **6,1 milyon manatı** mədəniyyət və təhsil sahələrinə, **43,9 milyon manatı** isə iqtisadi fəaliyyət üzrə nəzərdə tutulmuş turizm tədbirlərinin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcəkdir.

“Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın tədbirlər planında turizm sahəsi üçün müəyyən edilmiş turizm sektorunun davamlı inkişafını təmin etmək üçün strateji, institusional və maliyyələşmə mexanizmlərinin gücləndirilməsi fəaliyyət istiqaməti üzrə davam edən xərclər **25,5 milyon manat** proqnozlaşdırılıb.

Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **63,6 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

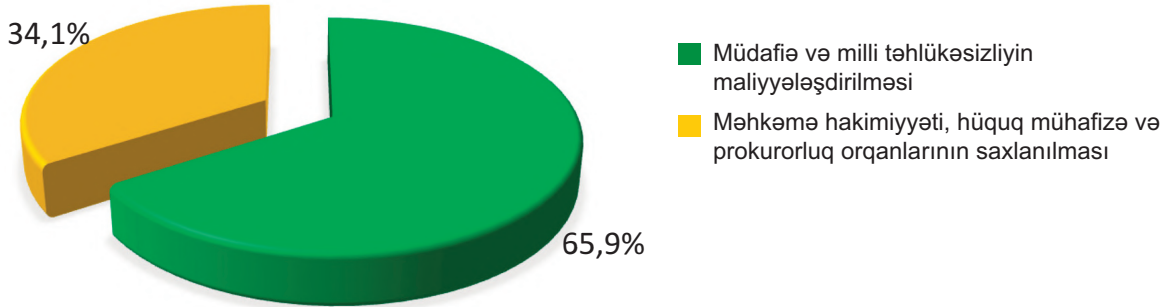
MÜDAFİƏ VƏ MILLİ TƏHLÜKƏSİZLİK ...

Müdafiə və milli təhlükəsizlik, məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə orqanlarının və prokurorluğun saxlanması xərcləri üçün 2023-cü ilin dövlət büdcəsi xərclərinin 24,3 faizi həcmində və ya **8 milyard 94,1 milyon manat** məbləğində nəzərdə tutulub. Bu, 2022-ci ilin proqnozuna nisbətən **527,1 milyon manat** və ya 7 faiz çoxdur.

Bu sahələr üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Müdafiə və milli təhlükəsizliyin maliyyələşdirilməsi – **5 milyard 331,2 milyon manat**
- Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq orqanlarının saxlanması – **2 milyard 762,9 milyon manat**

Kirayəyə götürülmüş yaşayış sahəsinə görə yaşayış yeri olmayan hərbi qulluqçulara (ehtiyatda və istifadədə olan hərbi qulluqçular da nəzərə alınmaqla) ödənilən pul kompensasiyası üçün 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **12,7 milyon manat**, 20 il və daha çox xidmət etmiş işləyən və ehtiyatda olan hərbi qulluqçuların mənzillə təmin olunması ilə bağlı xərclər üçün **35 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin müdafiə və milli təhlükəsizlik, məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq xərcləri bölmələrindən maliyyələşən təşkilatların büdcədənkənar xərcləri **234,7 milyon manat** təşkil edəcək.

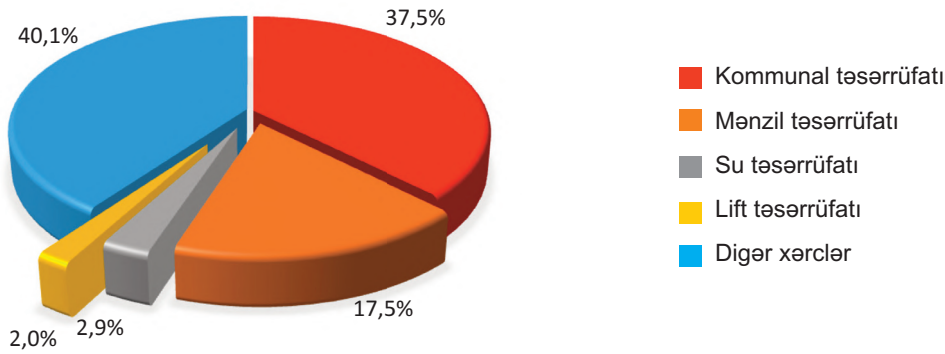

MƏNZİL VƏ KOMMUNAL
TƏSƏRRÜFATI

2023-cü il dövlət büdcəsində mənzil və kommunal xərcləri üçün **350,7 milyon manat** məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb ki, bu da 2022-ci illə müqayisədə **78 milyon manat** və ya 28,6 faiz çoxdur.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Kommunal təsərrüfatına - **131,5 milyon manat**;
- Mənzil təsərrüfatına - **61,3 milyon manat**;
- Su təsərrüfatına - **10 milyon manat**;
- Lift təsərrüfatına - **7 milyon manat**;
- Mənzil və kommunal təsərrüfatı ilə bağlı digər xərclərə - **140,9 milyon manat**.

Mənzil və kommunal xərclərindən “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nda nəzərdə tutulmuş tədbirlərin maliyyə təminatı üçün **40,1 milyon manat** vəsait yönəldiləcək.

Satış tarifiinin məhsulun maya dəyərindən aşağı olması nəticəsində göstərilən xidmətlərə görə yaranmış zərərin örtülməsi üçün “Azərtiliktəchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə **41 milyon manat** və “Təmiz Şəhər” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə **37,5 milyon manat** subsidiya nəzərdə tutulub.

“Mənzil və kommunal təsərrüfatı” və “Ətraf mühitin mühafizəsi” bölmələri üzrə nəzərdə tutulmuş vəsaitdən şəhər, rayon və qəsəbələrdə dövlət balansında olan yaşayış binalarının, o cümlədən dam örtüklərinin, fasadların və pilləkən qəfəslərinin əsaslı təmiri üçün **61,3 milyon manat**, lift təsərrüfatının saxlanması üçün **7 milyon manat**, prospekt, küçə, meydan, park, xiyaban və digər bu qəbildən olan yerlərdə sanitariya təmizlik, abadlaşdırma, təmir və yenidənqurma işlərinin həyata keçirilməsi üçün **243,8 milyon manat**, işıqlandırılma üçün **33,6 milyon manat**, yaşıllıqların salınması, saxlanması və landşaft quruluşu işləri üçün **49,9 milyon manat**, mənzil və kommunal sahəsində zərərli işləyən dövlət müəssisələrinə subsidiya olaraq **44,9 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

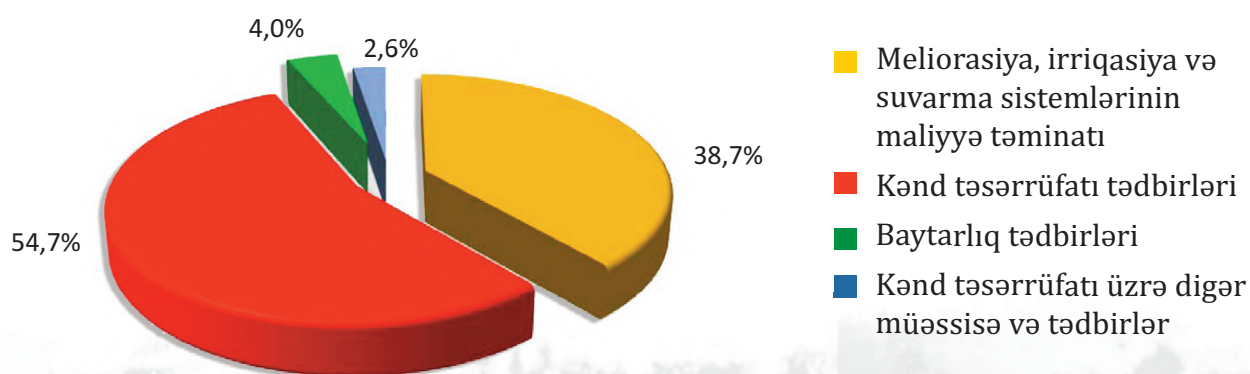
Mənzil və kommunal təsərrüfatı sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **17,8 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

2023 -cü ilin dövlət büdcəsində kənd təsərrüfatı bölməsi üzrə **1 milyard 202,1 milyon manat** vəsait ayrılması nəzərdə tutulub. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **204,8 milyon manat** və ya 20,5 faiz çoxdur.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Meliorasiya, irriqasiya və suvarma sistemlərinin maliyyə təminatına - **465,8 milyon manat**;
- Kənd təsərrüfatı tədbirlərinə - **658,1 milyon manat**;
- Baytarlıq tədbirləri - **47,5 milyon manat**;
- Kənd təsərrüfatı üzrə digər müəssisə və tədbirlərə - **30,7 milyon manat**.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdən yeni torpaqların əkin dövriyyəsinə cəlb edilməsi, dünya miqyasında əhalinin gündəlik tələbatına daxil olan bir sıra ərzaq və qeyri-ərzaq məhsullarının qiymətinin artım dinamikası da nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasında ərzaq təhlükəsizliyi tədbirləri üçün **625,2 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

Respublikanın ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, idxal olunan buğdadan asılılığın azaldılması və yeni tənzimləmə mexanizmlərinin yaradılması hesabına ölkənin ərzaqlıq buğda ilə özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsi sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə **180 milyon manat** vəsait ayrılacaqdır.

2023-cü ilin dövlət büdcəsində baytarlıq və kənd təsərrüfatı tədbirləri üzrə nəzərdə tutulmuş **59,5 milyon manat** vəsaitin **43 milyon manatı** baytarlıq tədbirlərinə, **4,4 milyon manatı** xüsusi təhlükəli heyvan xəstəlikləri ilə əlaqədar zərər çəkən hüquqi və fiziki şəxslərə dəymiş maddi ziyanın ödənilməsinə, **5 milyon manatı** bitki mühafizəsi sahəsində xəstəlik və zərərvericilərə qarşı mübarizə tədbirlərinin aparılmasına və **7,1 milyon manatı** aqrokimyəvi pasportların verilməsi və toxum nəzarəti üzrə tədbirlərə nəzərdə tutulub.

Müştərək aqrar sığorta fəaliyyəti üzrə sığorta haqqının dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına ödənilməli olan hissəsinin təmin edilməsi məqsədilə kənd təsərrüfatı bitkiləri və bitkiçilik məhsullarının və saxlanılan heyvanların sığortası üçün **6,5 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

Əkin sahələrinin istifadəçilərinin torpaq sahələrinə hüquqlarının rəsmiləşdirilməsi tədbirinə **1,2 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin kənd təsərrüfatı xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri **8,2 milyon manat** təşkil edəcək.

ƏTRAF MÜHİTİN MÜHAFİZƏSİ

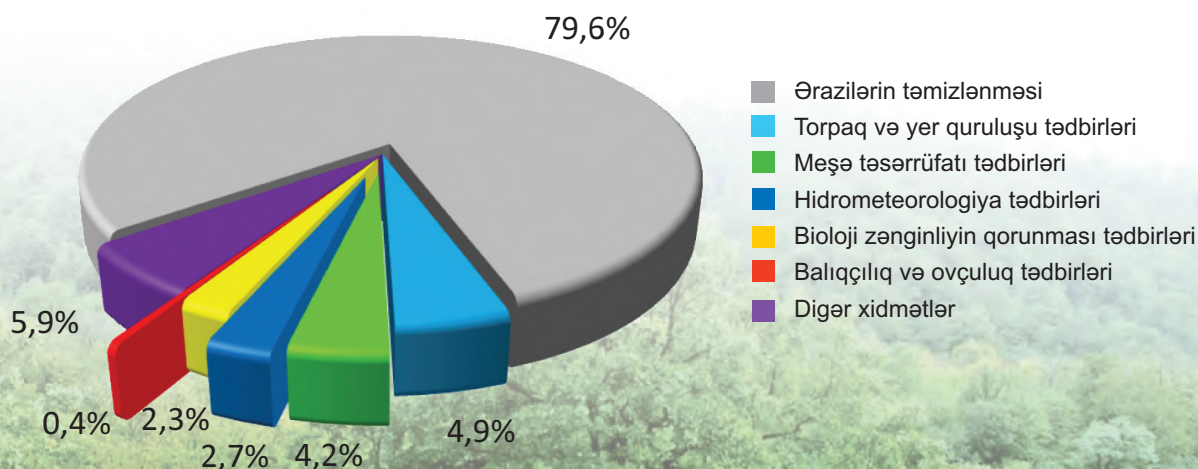
2023-cü ilin dövlət büdcəsində ətraf mühitin və təbiətin mühafizəsi, bioloji zənginliyin qorunması, torpaq və yerquruluşu, hidrometeorologiya, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq və ovçuluq, ərazilərin təmizlənməsi, çirkab suların yığılması və təmizlənməsi, ətraf mühitin mühafizəsi üzrə tətbiqi tədqiqatlar və digər xidmətlər üzrə xərclər üçün **371,5 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **79,3 milyon manat** və ya 27,1 faiz çoxdur.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri **400 min manat** təşkil edəcək.

Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **3,5 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Ərazilərin təmizlənməsi, çirkab suların yığılması və təmizlənməsi tədbirlərinə - **295,6 milyon manat**;
- Torpaq və yer quruluşu tədbirlərinə - **18,3 milyon manat**;
- Meşə təsərrüfatı tədbirlərinə - **15,5 milyon manat**;
- Hidrometeorologiya tədbirlərinə - **10,2 milyon manat**;
- Bioloji zənginliyin qorunması tədbirlərinə - **8,4 milyon manat**;
- Balıqçılıq və ovçuluq tədbirlərinə - **1,6 milyon manat**;
- Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində aid edilən digər xidmətlər - **21,9 milyon manat**.

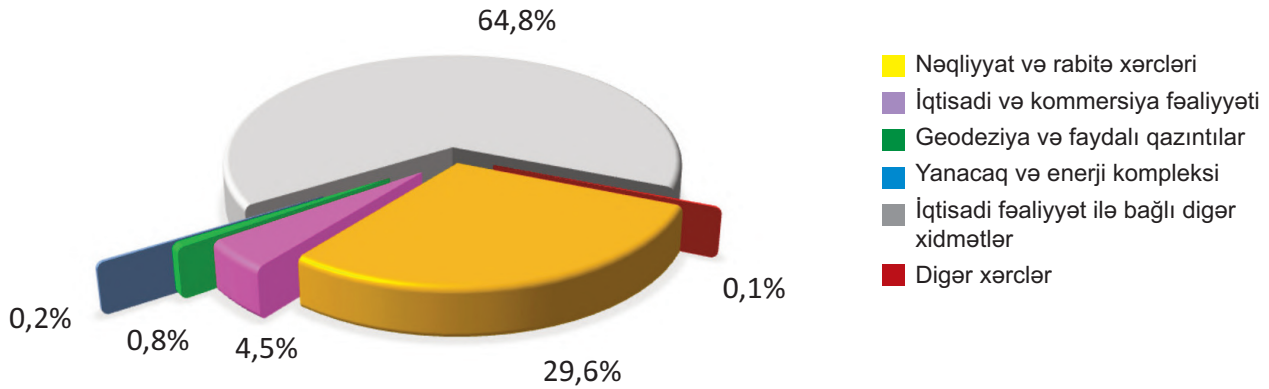
İQTİSADI FƏALİYYƏT

İqtisadi fəaliyyətlə bağlı xərclər üçün **1 milyard 240,8 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub. Həmin xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 3,7 faiz təşkil edəcək.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Nəqliyyat və rabitə xərclərinə - **366,9 milyon manat;**
- İqtisadi və kommərsiya fəaliyyətinə – **56 milyon manat;**
- Geodeziya və faydalı qazıntılara – **9,4 milyon manat;**
- Yanacaq və enerji kompleksinə – **3,1 milyon manat;**
- İqtisadi fəaliyyət ilə bağlı digər xidmətlərə – **803,8 milyon manat;**
- Digər xərclərə – **1,6 milyon manat.**

Əhalinin mənzilə olan tələbatının ödənilməsi və vətəndaşların güzəştli şərtlərlə mənzil əldə etməsi ilə bağlı **İpoteka və Kredit Zəmanət Fonduna 87,7 milyon manat**, sahibkarlar tərəfindən manatla alınan kreditlərə hesablanmış faizlərə görə subsidiya verilməsi üçün **12,3 milyon manat** proqnozlaşdırılıb.

İqtisadi dəstək üzrə tədbirlərin maliyyə təminatı üçün **100 milyon manat**, dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin təşkili və mülkiyyət hüquqlarının qorunması ilə bağlı xərclər üçün **25 milyon manat**, qeyri-neft məhsullarının ixracının təşviqi, stimullaşdırılması və bu qəbildən olan digər tədbirlərin maliyyə təminatı üçün **13,4 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

Fiziki şəxslərin problemlı kreditlərinin həlli ilə bağlı kompensasiya ödənişlərinin həyata keçirilməsi üçün **15,3 milyon manat** subsidiya nəzərdə tutulub.

Yeni nəsil şəxsiyyət vəsiqələrinin, biometrik pasportların hazırlanması üçün **52,5 milyon manat**, Azərbaycanın xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən ticarət nümayəndəliklərinin saxlanılması xərcləri üçün **6 milyon manat**, Ələt azad iqtisadi zonada bütün lisenziyaların, icazələrin, vizaların və təsdiqlərin verilməsinə məsul olan Biznes Xidmətləri Mərkəzinin ("One-Stop Shop" Business Centre) fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı xərclər üçün **10,3 milyon manat** məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb.

Naxçıvan Muxtar Respublikasına edilən aviareyslərə, Böyük Vətən müharibəsi əlillərinin və iştirakçıların, habelə onlara bərabər tutulan şəxslərin Müstəqil Dövlətlər Birliyi ölkələrinə nəqliyyatda gedişlə bağlı tətbiq edilən güzəştlər hesabına yaranan zərərin örtülməsi üçün "**Azərbaycan Hava Yolları**" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinə **10 milyon manat** nəzərdə tutulub.

Dövlət orqanları üçün lisenziyalaşdırılmış proqram təminatının alınması, "Hökumət buludu"nun (G-cloud) yaradılması və bu sistemə qoşulmuş qurumlar üzrə müvafiq xidmət xərclərinin örtülməsi və digər zəruri xərclərin maliyyələşdirilməsi üçün **24 milyon manat** məbləğində vəsait ayrılacaq.

Ölkədə turizm infrastrukturunun mövcud olan turizm potensialından istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, regionlarda turizm fəaliyyətinin stimullaşdırılması üçün **56 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərə alınıb.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin iqtisadi fəaliyyətlə bağlı xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədənkənar xərcləri **0,9 milyon manat** təşkil edəcək.

İqtisadi fəaliyyət sahəsi üzrə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına zəruri təyinatlı tədbirlərin və işlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxs üçün toplam olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsində **144,4 milyon manat** həcmində vəsait nəzərdə tutulur.

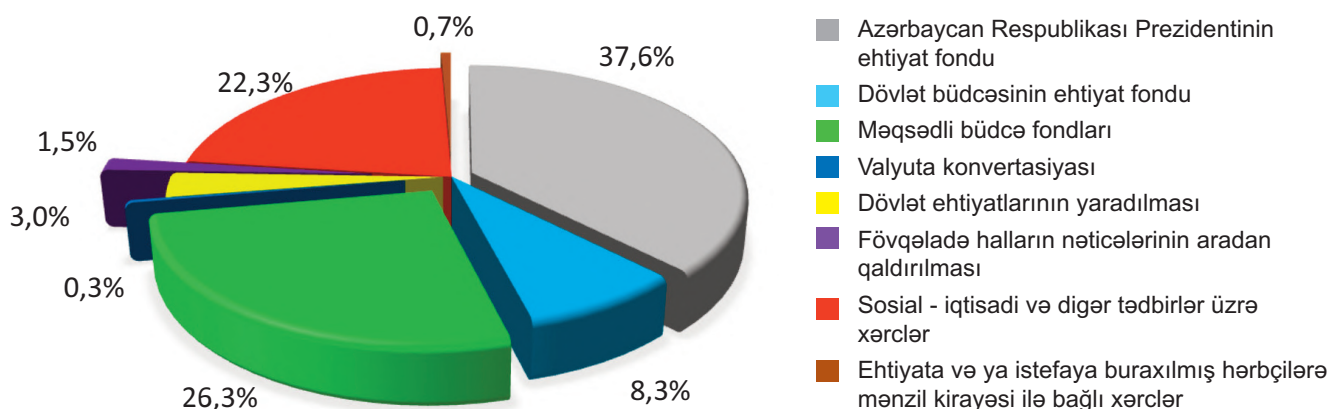

ƏSAS BÖLMƏLƏRƏ AİD
EDİLMƏYƏN

2023-cü ilin dövlət büdcəsində əsas bölmələrə aid edilməyən xərclərin maliyyələşdirilməsinə **1 milyard 328,4 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulmuşdur. Bu, 2022-ci illə müqayisədə **635,8 milyon manat** və ya **32,4 faiz** azdır.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fonduna - **500 milyon manat**;
- Dövlət büdcəsinin ehtiyat fonduna - **110 milyon manat**;
- Məqsədli büdcə fondlarına – **349,4 milyon manat**;
- Valyuta konvertasiyasına – **4 milyon manat**;
- Dövlət ehtiyatlarının yaradılmasına – **40 milyon manat**;
- Fövqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılmasına – **20 milyon manat**;
- Sosial - iqtisadi və digər tədbirlər üzrə xərclərə – **296 milyon manat**;
- Ehtiyata və ya istefaya buraxılmış hərbiçilərə mənzil kirayəsi ilə bağlı xərclərə – **9 milyon manat**.

Ünvanlı dövlət sosial yardımı alan aztəminatlı ailələrin əmlakının, dövlətə məxsus əmlakın və dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin icbari sığortası xərcləri üçün **24,5 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

2023-cü ildə dövlət ehtiyatlarının yaradılmasına **40 milyon manat**, fəvqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılmasına **20 milyon manat** xərclənəcək.

Təhlükəsizlik, sosial-iqtisadi və digər tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə **49 milyon manat** ayrılıb.

2023-cü ilin dövlət büdcəsində yaşayış məntəqələri ilə bağlı zəruri tədbirlərin maliyyələşdirilməsi üçün **30 milyon manat**, xüsusi müdafiə olunan sənədlərin (aksiz markalarının) çap edilməsi üçün **5 milyon manat**, ehtiyata və ya istefaya buraxılmış hərbiçilərə mənzil kirayəsi ilə bağlı xərclər üçün **9 milyon manat**, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə dövlət orqanlarının gözlənilən müvafiq strukturlarının yaradılması ilə bağlı maliyyə təminatı üçün **10 milyon manat**, valyuta konvertasiyası üzrə xərclər üçün **4 milyon manat**, “İnsan Hüquqları və Avropa Məhkəməsi qarşısında Azərbaycan Respublikasının maraqlarının müdafiəsi və həmin məhkəmənin icrası ilə bağlı xərclər”in maliyyə təminatı üçün **2,5 milyon manat**, “Dövlət təltiflərinin hazırlanması” ilə bağlı xərclərin maliyyə təminatı üçün **1,7 milyon manat** və sair xərclər üçün **0,2 milyon manat** vəsait nəzərdə tutulub.

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin əsas bölmələrə aid edilməyən xərclər bölməsində büdcə təşkilatlarının büdcədən kənar xərcləri üçün **67,1 milyon manat** məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb.

Növbəti ildə bələdiyyə qurumlarının büdcələrinə **11,4 milyon manatlıq** maliyyə yardımı ayrılacaq. Bu vəsaitin **5,5 milyon manatı** dotasiyaya, **1,6 milyon manatı** subvensiyaya, **4,3 milyon manatı** isə su təchizatı qurğularının istismarına yönəldiləcək.

2023-cü ilin dövlət büdcəsində “2019-2026-cı illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafına dair Dövlət Proqramı”nın həyata keçirilməsi ilə bağlı xərclər üçün **1,1 milyon manat** vəsait proqnozlaşdırılıb.

ƏSASLI XƏRCLƏRİN İSTİQAMƏTLƏRİ

2023-cü ilin dövlət büdcəsində əsaslı xərclərin maliyyələşdirilməsi üçün **9 milyard 627,3 milyon manat** xərclənəcək. Bu, ümumi büdcə xərclərinin 28,9 faizi həcmindədir.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə böyük qayıdışın təmin edilməsi üçün şəhər və kəndlərin yenidən qurulması və bərpaasına, həmin ərazilərdə müasir infrastrukturun yaradılmasına (elektrik enerjisi, təbii qaz, su, rabitə, yol, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, mənzil-kommunal və digər zəruri infrastrukturların və mədəni-tarixi abidələrin bərpası və yenidən qurulması, yaşayış evlərinin tikintisi və s.) **3 milyard manat** yönəldiləcək.

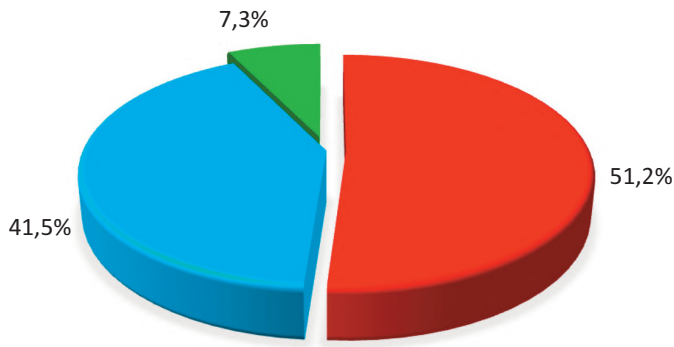

Ölkənin müdafiə potensialının gücləndirilməsi və silahlı qüvvələrin maddi-texniki təminatının daha da yaxşılaşdırılması məqsədilə xüsusi müdafiə təyinatlı layihələr və tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə **2 milyard 70 milyon manat** xərclənəcək.

Dövlət investisiya proqramı

2023-cü ilin dövlət büdcəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya) xərcləri üçün **2 milyard 650,4 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

Həmin vəsaitin **1 milyard 358,1 milyon manatı** sosial və infrastruktur təyinatlı layihələrin (sosial-mədəni və məişət, inzibati, istehsalat təyinatlı layihələrin, bina və qurğuların, yolların, meliorasiya və su təsərrüfatı obyektlərinin, içməli su təminatı və kanalizasiya sistemlərinin tikintisinə, yenidən qurulmasına, əsaslı təmirinə, qeyri-maliyyə aktivlərinin, o cümlədən əsas vəsaitlərin, tikililərin, yaşayış və qeyri-yaşayış binalarının və s. alınmasına), **1 milyard 100 milyon manatı** "Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"nın layihələrinin maliyyələşdirilməsinə və **192,3 milyon manatı** beynəlxalq kreditor qurumlarının təqdim etdiyi kreditlər hesabına həyata keçirilən sosial və infrastruktur təyinatlı layihələrin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcəkdir.

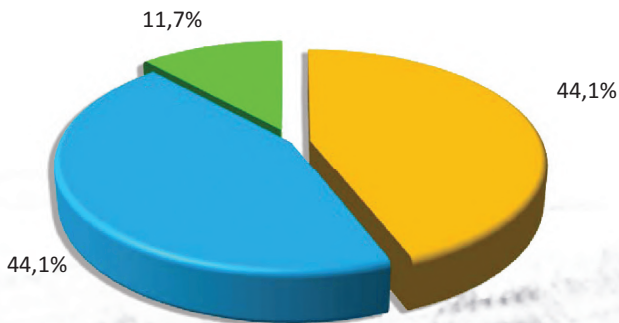

- Sosial və infrastruktur təyinatlı layihələrin maliyyələşdirilməsi
- “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın layihələrinin maliyyələşdirilməsinə
- Beynəlxalq kreditor qurumlarının təqdim etdiyi kreditlər hesabına həyata keçirilən sosial və infrastruktur təyinatlı layihələr

2023-cü ilin dövlət büdcəsinin əsaslı xərclərindən tikinti, bərpa, yenidənqurma, əsaslı təmir və müxtəlif əsaslı alışıların həyata keçirilməsi üçün **1 milyard 158,7 milyon manat** məbləğində vəsait ayrılacaq. Həmin vəsait digər büdcə və büdcədən maliyyə yardımı alan təşkilatlar tərəfindən həyata keçiriləcək tikinti, bərpa, yenidənqurma, əsaslı təmir işlərinə, həmçinin müxtəlif əsaslı alışıların həyata keçirilməsinə sərf ediləcəkdir.

Digər əsaslı xərclər

Digər əsaslı xərclər üçün **747,7 milyon manat** nəzərdə tutulub. Bunun **330,5 milyon manatı** “Avtomobil Yolları” Məqsədli Büdcə Fonduna, **330 milyon manatı** “Heydər Əliyev” adına Neft Emalı Zavodunun yenidənqurma və modernizasiyası layihəsinin maliyyələşdirilməsinə, **87,7 milyon manatı** isə güzəştli ipoteka kreditlərinin maliyyələşdirilməsi üçün **İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun** nizamnamə kapitalının artırılmasına yönəldiləcək.

- “Heydər Əliyev” adına Neft Emalı Zavodunun yenidənqurma və modernizasiyası layihəsinin maliyyələşdirilməsi
- “Avtomobil Yolları” Məqsədli Büdcə Fondu
- Güzəştli ipoteka kreditlərinin maliyyələşdirilməsi

BÜDCƏDƏKİ MƏQSƏDLİ FONDLARIMIZ

2023-cü ildə dövlət büdcəsinin məqsədli büdcə fondları **349,4 milyon manat** məbləğində proqnozlaşdırılıb. “Avtomobil Yolları” Məqsədli Büdcə Fondu **330 milyon manat** proqnozlaşdırılıb ki, bunun da **135,9 milyon manatı** yol vergisinin, **6 milyon manatı** mülkiyyətində və ya istifadəsində olan avtonəqliyyat vasitələri ilə sərnişin və yük daşımalarını həyata keçirən şəxslər tərəfindən ödənilən sadələşdirilmiş verginin, **150,6 milyon manatı** idxal olunan minik avtomobillərinə tətbiq edilən aksizlərin və gömrük rüsumlarının, **38 milyon manatı** Azərbaycan Respublikasının ərazisində beynəlxalq avtomobil daşımalarını tənzimləyən icazələrin verilməsi, nəqliyyat vasitələrinin, qoşquların və yarımqoşquların texniki baxışdan keçirilməsi ilə bağlı ödənilən dövlət rüsumları hesabına formalaşacaq.

Fondun vəsaitinin ölkə ərazisində ümumi istifadədə olan respublika və yerli əhəmiyyətli avtomobil yollarının və onlarla əlaqədar mühəndis qurğularının, təhkim zolaqlarının istifadəsi, saxlanması və istismarına sərf edilməsi nəzərdə tutulur.

2023-cü ilin dövlət büdcəsində **Ətraf mühitin mühafizəsi dövlət fondunun** həcmi **3,6 milyon manat** məbləğində proqnozlaşdırılıb.

Həmin vəsait əsasən təbiətdən istifadəyə görə ödəmələr, ətraf mühitin mühafizəsi haqqında (balıqçılıq istisna olmaqla) qanunvericiliyin pozulmasına görə alınan cərimələr və müsadirə olunan ovçuluq alətlərinin satışından daxilolmalar hesabına formalaşacaqdır. Fondun vəsaitinin ekoloji maarifləndirmə və təhsilə, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanlarının maddi-texniki bazasının yaradılmasına və inkişafına, həmin sahədə çalışan işçilərin maddi təminatının yaxşılaşdırılmasına yönəldilməsi nəzərdə tutulur.

Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondunun 12,4 milyon manatlıq gəliri müqavilə ilə istifadəyə verilmiş meşə ehtiyatlarına görə və sair daxilolmalar hesabına formalaşacaqdır. Həmin vəsait meşə təsərrüfatının idarə edilməsinə və meşəsalma işlərinə sərf ediləcəkdir.

Mineral xammal bazasının bərpası dövlət fondunda toplanacaq 900 min manat məbləğindəki vəsait mineral-xammal bazasının bərpası məqsədilə aparılan

geoloji-kəşfiyyat işlərinə xərclənəcəkdir. Bu vəsait mineral-xammal bazasının bərpasına yönəldilmiş ayırmalar, yerin təkinin istifadəyə verilməsinə dair müsabiqə və hərracların keçirilməsindən əldə edilən gəlirlər və digər daxilolmalar hesabına toplanacaqdır.

336,7 min manat büdcəyə malik **Su bioresurslarının artırılması bərpası və mühafizəsi fondunun** vəsaiti balıqçılıq su obyektlərində balıq və digər su bioresurslarından səmərəli istifadə edilməsinə, onların mühafizəsinə, süni artırılmasına və bərpasına, balıqçılıq təsərrüfatı meliorasiyası işlərinin aparılmasına və digər su bioresurslarının dövlət monitorinqinin təşkilinə və keçirilməsinə sərf olunacaqdır. Fondun büdcəsi əsasən balıqçılıq haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə alınan cərimələr və kompensasiyalar, balıq və digər su bioresurslarından istifadəyə görə ödəmələr hesabına formalaşacaqdır.

Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin idarə edilməsi və mühafizəsi üçün yaradılan müvafiq idarələrin xüsusi fondlarında 1,7 milyon manat məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb. Bu vəsaitlərin mənbəyini xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə alınan cərimələr, təbiətdən istifadəyə görə ödəmələr, bu sahədə müsadirə olunmuş məhsulların satışından daxilolmalar təşkil edəcəkdir. Fondun vəsaiti əsasən xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərində çalışan işçilərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinə tələb olunan texnoloji qurğuların, cihazların, nəqliyyat vasitələrinin və digər ləvazimatların alınması və məqsədli təyinatına uyğun olan obyektlərin tikintisi və əsaslı təmiri üçün sərf olunacaqdır.

İqlim dəyişikliyinə neqativ təsirləri ilə mübarizə

İqlim dəyişikliyinə qlobal iqtisadiyyat, xüsusən də aşağı gəlirli ölkələr üçün yaratdığı problemlər və sürətlə artan ekoloji və sosial-iqtisadi təsirləri bütün dünyanı narahat etməkdədir. Azərbaycan da iqlim dəyişikliyinə neqativ təsirlərinə yüksək dərəcədə həssas bir ölkədir.

Azərbaycanda iqlim dəyişikliyinə təsirləri özünü əsasən havanın temperaturunun yüksəlməsi, daşqınlar, sellər, quraqlıq və s. kimi təbiət hadisələrinin sayının artması ilə göstərir. Müxtəlif qiymətləndirmələrin nəticələri göstərir ki, kənd təsərrüfatı, su resursları və sahiləyi ərazilər Azərbaycanda iqlim dəyişikliyinə ən həssas sektorlardır.

Hazırda ölkəmizin iqlim dəyişikliyinə neqativ təsirləri ilə mübarizə istiqamətində əsas hədəfləri aşağıdakılardır:

2030-cu ilədək istixana qazlarının emissiyasının baza ili (1990) ilə müqayisədə 35 faiz, 2050-ci ilədək isə 40 faizədək azaldılması;

2030-cu ilədək Azərbaycanın ümumi enerji istehsalında bərpa olunan enerjinin payının hazırkı 17 faizdən 30 faizə çatdırılması;

işğaldan azad edilmiş ərazilərin "netto sıfır emissiya" zonası elan edilməsi.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 2469 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədində **təmiz ətraf mühit** və **“yaşıl artım”** 5 əsas Milli Prioritətdən biri olaraq müəyyən edilmiş və bu prioritet daxilində **yüksək keyfiyyətli ekoloji mühitin** və **yaşıl enerji məkanının** təmin edilməsi kimi iki strateji məqsədin reallaşdırılması nəzərdə tutulmuşdur.

Milli Prioritetlərə uyğun olaraq hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2022-2026-cı illər üzrə Sosial-İqtisadi İnkişaf Strategiyası”nda bu məqsədlərə nail olmaq üçün layihə və tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Strategiyada həmçinin iqlim dəyişikliyinə neqativ təsirlərinin yumşaldılması (mitiqasiya) və bu təsirlərə uyğunlaşma (adaptasiya) istiqamətində də bir sıra tədbirlərin, o cümlədən ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrindən və digər yaşıl texnologiyalardan, habelə bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsi, tullantıların səmərəli istifadə olunması, istilik effekti yaradan qazların inventarlaşdırılması və monitoring-ölçmə, hesabatlılıq və yoxlama (MRV) sisteminin inkişaf etdirilməsi, iqlim dəyişmələri üzrə milli məlumat bazasının yaradılması, “Aşağıkarbonlu inkişaf üzrə Dövlət Proqramı”nın hazırlanması, iqlim dəyişikliklərinin təsirlərinə daha həssas sektorlar üzrə Milli Adaptasiya Planının hazırlanması, energetika sektorunda karbon tutulması, utilizasiyası və saxlanması (CCUS) texnologiyalarının tətbiqinin araşdırılması və sair kimi tədbir və layihələrin icrası nəzərdə tutulur.

Ölkəmizin iqlim dəyişikliyi üzrə öz üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, eləcə də iqlim dəyişikliyinə neqativ təsirləri ilə mübarizə istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər büdcə siyasəti vasitəsilə dəstəklənir. Belə ki, növbəti ilin dövlət büdcəsində yuxarıda qeyd olunan Strategiyanın iqlim dəyişikliyi ilə bağlı tədbir və layihələrinin maliyyələşdirilməsi üçün ümumilikdə **636 milyon manat** məbləğində vəsait nəzərdə tutulmuşdur ki, bunun da 617,2 milyon manatını və ya 97 faizini investisiya yönümlü xərclər, 18,8 milyon manatını və ya 3 faizini isə cari yönümlü xərclər təşkil edir.

Bununla yanaşı, elektrik mühərrikli və hibrid nəqliyyat vasitələrindən istifadənin stimullaşdırılması məqsədilə 1 yanvar 2022-ci il tarixindən elektrik mühərriki ilə işləyən avtomobillərin idxalı ilə yanaşı, satışı, habelə həmin avtomobillər üçün 2-ci və 3-cü səviyyə elektrik enerji doldurucularının və istehsal tarixi 3 ildən və mühərrikinin həcmi 2500 kubsantimetrdən çox olmayan hibrid avtomobillərin idxalı və satışı 3 il müddətinə ƏDV-dən azad edilmişdir.

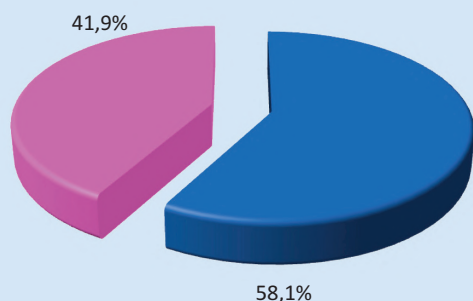
DÖVLƏT BORCU

2022-ci il 1 iyul tarixinə birbaşa xarici dövlət borcu **7 milyard 167,1 milyon ABŞ dolları**, ÜDM-yə nisbəti 10,6 faiz təşkil edib.

Dövlət müəssisələri tərəfindən cəlb edilmiş **xarici borclara verilmiş dövlət zəmanətləri üzrə şərti öhdəliklər** isə **715,2 milyon ABŞ dolları** və ya ÜDM-in 1,1 faizi səviyyəsində olub.

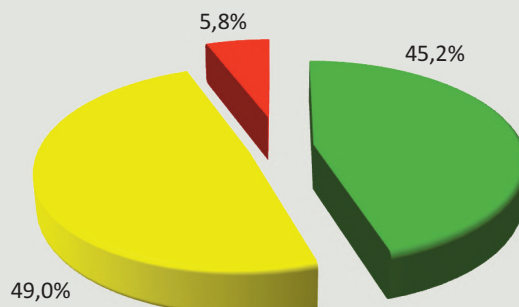
Xarici dövlət borcunun ümumi məbləği **7 milyard 882,3 milyon ABŞ dolları** və ya ÜDM-in 11,7 faizini təşkil edib.

2022-ci il 1 iyul tarixinə kimi 2022-ci ilin əvvəli ilə müqayisədə xarici dövlət borcunun mütləq ifadədə **253,4 milyon ABŞ dolları** və ya 3,1 faiz endirilməsinə nail olunmuş, xarici dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti 2022-ci il 1 yanvar ilə müqayisədə 14,9 faizdən 3,2 faiz-bəndi azaldılaraq 11,7 faizə endirilmişdir.

Xarici dövlət borc portfelinin **58,1 faizini** sabit, **41,9 faizini** isə dəyişkən faiz dərəcəsi ilə olan borclar təşkil edib.

İmzalanmış müqavilələrə uyğun olaraq xarici dövlət borcunun **45,2 faizi** 10 ilə qədər olan müddətdə, **49 faizi** 10 ildən 20 ilə qədər olan müddətdə, **5,8 faizi** isə 20 ildən yuxarı olan müddətdə kreditrlərə qaytarılmalıdır.

Xarici dövlət borcunun **85,6 faizi** ABŞ dollarında, **7,6 faizi** avroda, **3,1 faizi** XBH-da (Beynəlxalq Valyuta Fondunun Xüsusi Borcalma Hüquqları), **2,8 faizi** yapon yenində, **0,9 faizi** isə digər valyutalarda cəlb olunub.

2022-ci il 1 iyul tarixinə **birbaşa daxili dövlət borcu 2789,7 milyon manat**, dövlət zəmanəti ilə cəlb edilmiş daxili kreditlər üzrə şərti öhdəliklər 738,8 milyon manat olmaqla, **daxili dövlət borcunun ümumi məbləği 3528,5 milyon manat** və ya ÜDM-in 3 faizini təşkil edib.

2022-ci il 1 iyul tarixindəki vəziyyətə görə Azərbaycan Respublikasının **dövlət borcunun (xarici və daxili) ümumi məbləği 16 milyard 928,5 milyon manat** və ya ÜDM-in 14,7 faizini təşkil edib. Məcmu dövlət borcunun **13400 milyon manatı** (7882,3 milyon ABŞ dolları) və ya 79,2 faizi xarici dövlət borcunun, **3528,5 milyon manatı** və ya 20,8 faizi daxili dövlət borcunun payına düşür

Dövlət borclarına xidmətə nə qədər vəsait ayrılıb?

2023-cü il dövlət büdcəsində dövlət borclarına xidmətlə bağlı xərclər **1 milyard 5 milyon manat** məbləğində proqnozlaşdırılır. Həmin xərclərin **775 milyon manatını** xarici dövlət borcu, **230 milyon manatını** isə daxili dövlət borcu üzrə xidmət xərcləri təşkil edir. 2023-cü ilin dövlət büdcəsində xarici dövlət borcu üzrə proqnozlaşdırılan xərclərin **404,7 milyon manat** hissəsini birbaşa xarici dövlət borcu üzrə faiz xərcləri, **370,3 milyon manat** hissəsini isə Azərbaycan Respublikası hökumətinin müvafiq razılıqlarına əsasən bir sıra dövlət müəssisələrinin əvəzinə həyata keçiriləcək ödənişlər təşkil edir. Daxili dövlət borcuna xidmət xərcləri üzrə proqnozlaşdırılan **230 milyon manat** məbləğində vəsaiti daxili maliyyə bazarında yerləşdirilmiş dövlət istiqrazları üzrə faiz xərcləri təşkil edir.

2023-cü ildə icazə verilən borclanma

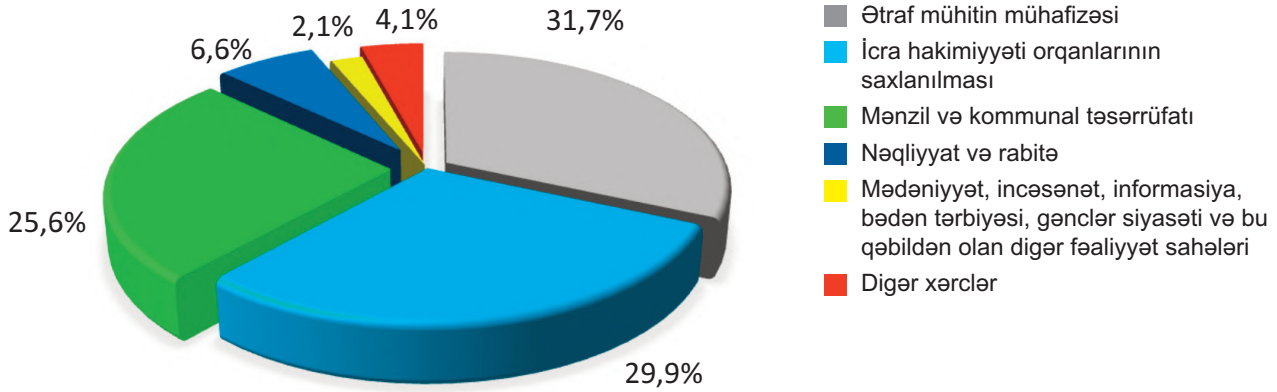
Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il üzrə daxili dövlət borclanmasının yuxarı həddinin (limitin) **1,3 milyard manat**, xarici dövlət borclanmasının yuxarı həddinin (limitin) **750 milyon manat** və il ərzində veriləcək dövlət zəmanətlərinin məbləğinin yuxarı həddinin (limitin) **1 milyard manat** məbləğində olması təklif edilir.

Dövlət büdcəsinin yerli gəlir və xərcləri

2023 -cü il dövlət büdcəsi gəlirlərinin tərkib hissəsi olan yerli gəlirləri **757 milyon manat**, yerli xərcləri **769,3 milyon manat** məbləğində nəzərdə tutulur.

Yerli xərclər aşağıdakı istiqamətə yönəldiləcək:

- Ətraf mühitin mühafizəsi xərclərinə (sanitar təmizlik və abadlaşdırma xidmətləri haqqının ödənilməsi və s.) – **243,8 milyon manat**;
- İcra hakimiyyəti orqanlarının saxlanılmasına – **229,7 milyon manat**;
- Mənzil və kommunal təsərrüfatı xərclərinə – **196,6 milyon manat**;
- Nəqliyyat və rabitə xərclərinə (yolların əsaslı təmiri xərcləri) – **51,1 milyon manat**;
- Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət xərclər – **16 milyon manat**;
- Digər xərclər – **32,1 milyon manat**.

İqtisadi təsnifata uyğun olaraq bölgü belə olacaq:

- ❖ Əməyin ödənişi – **220,8 milyon manat**
- ❖ İş və xidmətlərin alınması – **374,4 milyon manat**
- ❖ Malların satın alınması – **6,7 milyon manat**
- ❖ Qeyri-maliyyə aktivlərinə aid xərclər – **113,4 milyon manat**
- ❖ Subsidiyalar – **51,7 milyon manat**
- ❖ Sosial ödənişlər – **2,3 milyon manat**

Respublikanın 8 rayonuna dövlət büdcəsindən **12,3 milyon manat** maliyyə yardımı (dotasiya) ayrılacaq.

Dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddi və onun maliyyələşdirilməsi

2023-cü ildə dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddi **2 milyard 579,3 milyon manat** məbləğində nəzərdə tutulur. Bunun ÜDM-ə nisbəti 2,4 faiz təşkil edir.

Kəsirin maliyyələşdirilməsi özəlləşdirmədən daxilolmalar, daxili və xarici borçlanma, 2023-cü il 1 yanvar tarixinə dövlət büdcəsinin vahid xəzinə hesabının qalığı hesabına həyata keçiriləcəkdir.

Mündəricat

BÜDCƏMİZ.....	2	DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN GƏLİRLƏRİ	24
ÖLKƏMİZİN BÜDCƏ SİSTEMİ.....	3	Büdcə gəlirlərinin strukturu	25
BÜDCƏ NECƏ VƏ NƏ VAXT TƏRTİB OLUNUR?	4	DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN XƏRCLƏRİ	29
DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN STRUKTURU	5	Büdcə xərclərinin funksiyalar üzrə əsas istiqamətləri	31
Büdcənin gəlirləri necə formalaşır?	6	TƏHSİL XƏRCLƏRİ	32
Büdcə gəlirlərinin formalaşma mənbələri	6	ELM XƏRCLƏRİ.....	36
BÜDCƏ XƏRCLƏRİ	7	SƏHIYYƏ XƏRCLƏRİ.....	37
Funksional bölgü	7	SOSIAL MÜDAFİƏ VƏ	
İqtisadi bölgü	8	SOSIAL TƏMİNAT XƏRCLƏRİ	40
İnzibati bölgü	9	MƏDƏNİYYƏT, İNCƏSƏNƏT, İNFORMASIYA, BƏDƏN TƏRBİYƏSİ, GƏNCLƏR SİYASƏTİ	43
Büdcənin gəlir və xərcləri arasındakı fərq ..	10	Müdafiə və milli təhlükəsizlik, məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq orqanlarının saxlanması	46
YOLA SALDIĞIMIZ İLİN DÖVLƏT BÜDCƏSİNƏ BAXIŞ.....	11	Mənzil və kommunal təsərrüfatı xərcləri	47
2023-CÜ İLİN MAKROİQTİSADI PROQNOZLARI NƏ VƏD EDİR?	13	Kənd təsərrüfatı xərcləri	48
2023-CÜ İLİN İCMAL BÜDCƏSİ	15	Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri	50
2023-cü ilin icmal büdcəsinin gəlir və xərclərində nəzərə alınmayan məbləğlər.....	16	İqtisadi fəaliyyət üzrə xərclər	51
İcmal büdcənin kəsiri	16	Əsas bölmələrə aid edilməyən xərclər	53
2023-CÜ İLİN DÖVLƏT BÜDCƏSİ.....	17	ƏSASLI XƏRCLƏRİN İSTİQAMƏTLƏRİ	55
2023-cü il üzrə büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri.....	15	BÜDCƏDƏKİ MƏQSƏDLİ FONDLARIMIZ	57
Büdcə gəlirləri üzrə siyasətin əsas istiqamətləri	18	İqlim dəyişikliyinə neqativ təsirləri ilə mübarizə	58
2023-cü il üzrə büdcə-vergi siyasətinin əsas istiqamətləri	19	DÖVLƏT BORCU	60
Xərclər üzrə siyasətin əsas istiqamətləri	21	Beynəlxalq münasibətlər, beynəlxalq təşkilatlara üzvlük haqları və digər xərclər...62	
2023-CÜ İLDƏ BÜDCƏ BİZƏ NƏ VERƏCƏK?	22	Dövlət büdcəsinin yerli gəlir və xərcləri	63
		Dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddi və onun maliyyələşdirilməsi.....	64

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi
AZ1022, Bakı şəhəri, Səməd Vurğun küç., 135
Tel: +994 12 404 46 99; Faks.: +994 12 404 47 20
www.maliyye.gov.az
e-mail: office@maliyye.gov.az